

**ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН
ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ И БОРБУ ПРОТИВ ВРШЊАЧКОГ НАСИЉА
ОПШТИНЕ ХЕРЦЕГ НОВИ ЗА ПЕРИОД
ОД 2020. ДО 2022. ГОДИНЕ**

ОПШТИНА
ХЕРЦЕГ НОВИ
СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА КУЛТУРУ И ОБРАЗОВАЊЕ

**ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН
ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ И БОРБУ
ПРОТИВ ВРШЊАЧКОГ НАСИЉА
ОПШТИНЕ ХЕРЦЕГ НОВИ
ЗА ПЕРИОД ОД 2020. ДО 2022. ГОДИНЕ**

САДРЖАЈ

СКРАЋЕНИЦЕ	4
УВОД	5
ПОЈАМ ВРШЊАЧКОГ НАСИЉА.....	7
ПРЕГЛЕД ПРАВНОГ И ИНСТИТУЦИОНАЛНОГ ОКВИРА	9
ВИЗИЈА И МИСИЈА	24
АНАЛИЗА СТАЊА.....	25
СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ.....	32
АКЦИОНИ ПЛАН.....	33
ФИНАНСИРАЊЕ, СПРОВОЂЕЊЕ И ПРАЋЕЊЕ	44

СКРАЋЕНИЦЕ

- ВОУ – Васпитно-образовне установе
- ППС – Психолошко-педагошка служба
- НВО – Невладина организација
- ЦСР – Центар за социјални рад
- ДЗ – Дом здравља
- ЈЗУ – Јавна здравствена установа
- ПЗЗ – Примарна здравствена заштита
- ЦБ – Центар безбједности
- МП – Министарство просвјете
- МУП – Министарство унутрашњих послова
- ЗЗШ – Завод за школство
- ЦСО – Центар за стручно образовање
- ПН – Превенција насиља
- ИЦТ – Информационо-комуникациони техничар

УВОД

Локални акциони план за превенцију и борбу против вршњачког насиља Општине Херцег Нови за период 2020-2022. је стратешки документ који има за циљ да идентификује тренутно стање у области превенције и борбе против вршњачког насиља, те предложи конкретне активности у циљу стварања сигурног и подстицајног окружења за дјецу и ученике, у коме се његује атмосфера сарадње, уважавања и конструктивне комуникације у свим васпитно-образовним установама у овој општини.

Вршњачко насиље је карактеристичан и веома изражен облик насиља над дјецом у школама. Овај проблем је препознат и у **Стратегији за превенцију и заштиту дјеце од насиља са акционим планом 2017–2021**^[1], у којој се наводи да је потребно ојачати напоре на сузбијању вршњачког насиља (*bullying*). Стога је потребно адекватним превентивним и активностима и у области интервенције креирати амбијент у којем препознавањем, заустављањем и спречавањем насиља пружамо дјечи помоћ и подршку у савладавању посљедица насиља, охрабрујемо их да пријављују сваки случај који примијете у својој околини и шаљемо снажну поруку заједници о важности заштите дјеце од свих облика насиља.

Процес израде Локалног акционог плана за превенцију и борбу против вршњачког насиља Општине Херцег Нови за период 2020-2022. иницирао је и координирао Секретаријат за културу и образовање, као надлежни орган локалне управе, уз подршку НВО Јувентас и екстерне консултанткиње. Имајући у виду да је вршњачко насиље у школама и ван њих озбиљан проблем који захтијева координисан одговор и дјеловање различитих актера на локалном нивоу, у циљу израде овог документа формирана је међусекторска радна група коју су чинили: представници Секретаријата за културу и образовање, запослени и ученици основних школа „Орјенски батаљон“, „Милан Вуковић“, „Илија Кишић“, средње школе „Иван Горан Ковачић“, представници Дјечијег дома „Младост“, Дома здравља Херцег Нови, Центра за социјални рад Херцег Нови, ЈРДС РТВ Херцег Нови, као и невладиних организација Омладински културни центар, Креативна Бока и Нова шанса у Новом.

Чланови радне групе су кроз партнерски рад и размјену знања, искуства и идеја формулисали нај-оптималнија рјешења руководећи се међународним стандардима људских и дјечјих права, предвиђених Конвенцијом о правима дјетета^[2]: праву на живот, опстанак и развој; најбољем интересу дјетета, недискриминацији и учешћу деце. Такође, приликом израде овог документа поштовани су

1 Стратегија за превенцију и заштиту дјеце од насиља са акционим планом 2017–2021 доступна на <http://www.mrs.gov.me/biblioteka/strategije>

2 Конвенција о правима дјетета (1989), доступна на линку ombudsman.co.me/djeca/docs/konvencijaopravimadjeteta.doc

УВОД

Локални акциони план за превенцију и борбу против вршњачког насиља Општине Херцег Нови за период 2020-2022. је стратешки документ који има за циљ да идентификује тренутно стање у области превенције и борбе против вршњачког насиља, те предложи конкретне активности у циљу стварања сигурног и подстицајног окружења за дјецу и ученике, у коме се његује атмосфера сарадње, уважавања и конструктивне комуникације у свим васпитно-образовним установама у овој општини.

Вршњачко насиље је карактеристичан и веома изражен облик насиља над дјецом у школама. Овај проблем је препознат и у **Стратегији за превенцију и заштиту дјеце од насиља са акционим планом 2017–2021**^[1], у којој се наводи да је потребно ојачати напоре на сузбијању вршњачког насиља (*bullying*). Стога је потребно адекватним превентивним и активностима и у области интервенције креирати амбијент у којем препознавањем, заустављањем и спречавањем насиља пружамо дјечи помоћ и подршку у савладавању посљедица насиља, охрабрујемо их да пријављују сваки случај који примијете у својој околини и шаљемо снажну поруку заједници о важности заштите дјеце од свих облика насиља.

Процес израде Локалног акционог плана за превенцију и борбу против вршњачког насиља Општине Херцег Нови за период 2020-2022. иницирао је и координирао Секретаријат за културу и образовање, као надлежни орган локалне управе, уз подршку НВО Јувентас и екстерне консултанткиње. Имајући у виду да је вршњачко насиље у школама и ван њих озбиљан проблем који захтијева координисан одговор и дјеловање различитих актера на локалном нивоу, у циљу израде овог документа формирана је међусекторска радна група коју су чинили: представници Секретаријата за културу и образовање, запослени и ученици основних школа „Орјенски батаљон“, „Милан Вуковић“, „Илија Кишић“, средње школе „Иван Горан Ковачић“, представници Дјечијег дома „Младост“, Дома здравља Херцег Нови, Центра за социјални рад Херцег Нови, ЈРДС РТВ Херцег Нови, као и невладиних организација Омладински културни центар, Креативна Бока и Нова шанса у Новом.

Чланови радне групе су кроз партнерски рад и размјену знања, искуства и идеја формулисали нај-оптималнија рјешења руководећи се међународним стандардима људских и дјечјих права, предвиђених Конвенцијом о правима дјетета^[2]: праву на живот, опстанак и развој; најбољем интересу дјетета, недискриминацији и учешћу деце. Такође, приликом израде овог документа поштовани су

1 Стратегија за превенцију и заштиту дјеце од насиља са акционим планом 2017–2021 доступна на <http://www.mrs.gov.me/biblioteka/strategije>

2 Конвенција о правима дјетета (1989), доступна на линку ombudsman.co.me/djeca/docs/konvencijaopravimadjeteta.doc

и принципи израде стратешких докумената предвиђени Методологијом развијања политика, израде и праћења спровођења стратешких докумената^[3] и то: принципи усклађености, финансијске одрживости, одговорности, сарадње надлежних органа, транспарентности, ефикасности и рационалног планирања. Локална управа овим документом обавезује се да предложене циљеве и активности унапређује и кроз координисани рад на спровођењу овог плана.

Неопходно је поменути да је израда и усвајање овог документа у складу са општим циљем **Стратегије за превенцију и заштиту дјете од насиља са акционим планом 2017–2021** који гласи „До 2021. године, омогућити за сву дјету у Црној Гори унапређену заштиту од свих облика насиља, укључујући занемаривање и експлоатацију“. То подразумијева јачање улоге националног система у оквиру мултидисциплинарног одговора у: превенцији насиља и заштити физичког и менталног здравља дјете која су изложена насиљу или су у ризику од насиља; пружању њега и услуга за дјету жртве насиља и ублажавању здравствених и других негативних посљедица насиља. Такође, неопходно је поменути да су Стратегијом као специфични циљеви, између осталог, препознати *унапређење законодавства и спровођење политика које дјету штите од свих облика насиља; унапређење институционалног оквира за професионалну, квалитетну и ефикаснију бригу и заштиту дјете и развијање животињних вјештина и ошорности код дјете како би се спријечило насиље и његове посљедице.*

---

3 Методологија развијања политика, израде и праћења спровођења стратешких докумената доступна на http://www.gsv.gov.me/stratesko_planiranje/strategije

1. ПОЈАМ ВРШЊАЧКОГ НАСИЉА

Под насиљем подразумијевамо намјерно и неоправдано наношење штете другоме. О насиљу код дјете говоримо када једно или више дјете узастопно и намјерно узнемирава, напада или повређује дјете које се не може одбрани. Може имати облик: пријетњи, тјелесних повреда, оговарања, узимања или уништавања ствари. Може укључивати и неугодне коментаре о дјететовој породици или родбини.

Не постоји опште прихваћена дефиниција вршњачког насиља којом би ова појава била најпотпуније описана у својој цјелокупној сложености. Неодређена дефиниција доноси опасност од претјеране процјене ове појаве и претјеране категоризације дјете као злостављача или жртви. Olweus (1993) је дефинисао насиље као понављано насилно понашање према релативно немоћном вршњаку. Smith, Schneider, Smith и Ananiadou (2004) дефинисали су вршњачко насиље као „нарочито злонамјеран начин насилног понашања карактеризираног понављаним насиљем против слабијих жртава које се не могу саме одбрани“^[4].

Насиље међу дјецом може бити *директно* и *индиректно*. Директно укључује: ругање, понижавање, вријеђање, критиковање, наређивање и захтијевање подређености, ударање, чупање и сл. Индиректно насиље је теже уочљиво, као нпр. намјерно искључивање дјетета из групних игара, оговарање дјетета итд.

Главни критеријум за класификовање насиља подразумијева начин на који се насилни поступак изводи тј. начин наношења штете. На основу овог критеријума насиље можемо подијелити у два главна облика *физичко* и *вербално*. *Физичко* које доводи до стварног или потенцијалног тјелесног повређивања – подразумијева ударање, гурање, штипање, чупање и сл. *Вербално* насиље, најчешће прати физичко, а подразумијева вријеђање, ширење гласина, задиркивање, исмијавање, оговарање.

У наведеним облицима насиља могу се издвојити и четири подврсте.

Емоционално/психолошко насиље подразумијева вербални и невербални напад, као и намјерно искључивање, избјегавање и запостављање од вршњачке групе. Овај облик насиља доводи до тренутног или трајног угрожавања психичког и емоционалног здравља и достојанства. Као посљедице ове врсте насиља могу се јавити губитак самопоуздања, мотивације и воље, здравствени проблеми узроковани стресом, често одсуствовање из школе услед психосоматских манифестација (бол у стомаку).

4 EUROPEAN SCHOOLNET – Истраживање Вршњачко насиље у школама доступно на http://enable.eun.org/c/document_library/get_file?uuid=1dc9200a-7b5d-48d5-ba35-927b58fdd7d0&groupId=4467490

Сексуално насиље подразумијева угрожавање сексуалног индентитета жртве омаловажавањем или приморавањем на неки вид сексуалне комуникације. Сексуално насиље може се остварити различитим начинима (вербално, постављањем неугодних коментара, питања, физички, директним контактом, излагањем жртве порнографском садржају, егзибиционизму и војеризму).

Електронско насиље се односи на објављивање повређујућих или сурових текстова или слика користећи интернет или друга дигитална средства комуникације. (*Willard, 2004.*) Овај облик насиља у посљедње вријеме постаје све више заступљен. Неке форме овог насиља могу бити: електронске поруке које садрже вулгарност и увреде, пријетеће поруке, лажно представљање, намјерно изостављање неког из on-line групе, форума, дискусионих листа. Овај облик насиља привлачан је и онима који примјењују насиље, зато што им пружа погодност коју други облици насиља немају, а то је анонимност.

Економско насиље подразумијева крађу и изнуђивање новца и других властитих предмета жртве.

2. ПРЕГЛЕД ПРАВНОГ И ИНСТУЦИОНАЛНОГ ОКВИРА У ОБЛАСТИ ВРШЊАЧКОГ НАСИЉА

2.1. Законодавни и стратешки оквир

Као што не постоји опште прихваћена дефиниција вршњачког насиља, тако ни у црногорском нормативно-правном оквиру није посебно препознат појам вршњачког насиља. Међутим, у ситуацијама када се догоди вршњачко насиље, надлежни органи, установе и институције поступају у складу са прописима којима је уређено питање насиља у породици, социјалне и дјечје заштите, поступања са малољетницима који су учиниоци кривичних дјела, као и другим прописима који на одређени начин уређују питања која се односе на насиље.

Црна Гора је ратификовала бројна међународна документа која представљају правни оквир за заштиту права и интереса дјете, међу којима је најзначајнији **Конвенција о правима дјетета**^[5], усвојена од Генералне скупштине Уједињених нација, 20. новембра 1989. Чланом 19. Конвенције је прописано ће државе-потписнице предузети све одговарајуће законске, управне, друштвене и образовне мјере да би се дијете заштитило од свих облика физичког, или менталног насиља, повреде или злостављања, занемаривања или немарног поступка, злоупотребе или експлоатације, укључујући и сексуално злостављање док је на бризи родитеља, законских старатеља или било које друге особе која се брине о дјетету. Такве заштитне мјере треба да у одговарајућој мјери укључују и дјелотворне поступке на успостављању друштвених програма да би се пружила потребна подршка дјетету и онима који се брину о дјетету, као и других облика спречавања и идентификације, пријављивања, препоручивања, истраживања, лијечења и праћења случајева злостављања дјете описаних раније и, када је то потребно, судско укључивање. Такође, чланом 39. Конвенције прописано је да ће државе-потписнице предузети све одговарајуће мјере да унаприједи физички и психолошки опоравак дјетета које је жртва било којег облика занемаривања, експлоатације или злостављања, мучења или било којег другог облика окрутног, нехуманог или понижавајућег поступка или казне, или оружаних сукоба. Такав опоравак и реинтеграција треба да се дешава у околини која даје потпору здрављу, самопоштовању и достојанству дјетета.

Устав Црне Горе^[6] јемчи и штити права и слободе, уз обавезу свакога да поштује права и обавезе других. Права и слободе свих, па и дјете, остварују се на основу Устава и потврђених међународних споразума, којима се даје примат у односу на национално законодавство. Сви су пред законом

5 Конвенција о правима дјетета (1989), доступна на ombudsman.co.me/djeca/docs/konvencijaopravimadjeteta.doc

6 Устав Црне Горе, доступан на: <http://www.skupstina.me/images/dokumenti/ustav-crne-gore.pdf>

једнаки, без обзира на било какву посебност или лично својство. Родитељи су обавезни да брину о дјечи, да их васпитавају и школују. Дијете ужива права и слободе примјерено његовом узрасту и зрелости. Дјетету се гарантује посебна заштита од психичког, физичког, економског и сваког другог искоришћавања или злоупотребе.

Када је у питању национално законодавство посебан значај има доношење **Породичног закона** (*“Службени листи РЦГ”, 1/07 и „Службени листи ЦГ“ број 53/16*)⁷ који у члану 5 прописује да је држава дужна да поштује и унапређује права дјетета и предузима потребне мјере за заштиту дјетета од занемаривања, злостављања, експлоатације и дискриминације. Свако је дужан да обавијести центар за социјални рад о повреди права дјетета за коју сазна. Чланом 9а се утврђује да дијете не смије бити подвргнуто тјелесном кажњавању или било ком другом окрутном, нехуманом или понижавајућем поступању или кажњавању. Такође, у складу са овим Законом прописана је обавеза да је свако дужан да се руководи најбољим интересом дјетета у свим активностима које се директно или индиректно тичу дјетета (члан 5б) и забрањена је непосредна и посредна дискриминација дјетета (члан 5а).

Општи Закон о образовању и васпитању⁸ (*“Службени листи РЦГ”, бр. 64/02 и 31/05 и “Службени листи ЦГ”, бр. 49/07, 39/13, 44/13 и 47/17*) у члану 9а прописује да у установи није дозвољено: физичко, психичко и социјално насиље; злостављање и занемаривање дјече и ученика; физичко кажњавање и вријеђање личности, односно сексуална злоупотреба дјече и ученика или запослених и сваки други облик дискриминације у смислу закона. У поступку рјешавања конфликта међу дјецом, ученицима, родитељима, усвојиоцима или старатељима и запосленим у установи могу се ангажовати посредници. Члан 97 став 1 тачка 8 овог Закона прописује да ученик има право на заштиту од свих врста насиља у школи, дискриминације, злостављања и занемаривања, док је чланом 98 прописана дужност ученика да поштује личност других ученика и његује другарске и хумане односе, као и да поштује правила школског, односно кућног реда. Ученици имају право и да образују ученички парламент. У случају причињене штете, ученик је у складу са чланом 98а овог Закона, одговоран да надокнади штету који учини у установи, док се поступак утврђивања одговорности ученика и начин надокнаде штете ближе уређује статутом установе.

Закон о заштити од насиља у породици⁹ (*“Службени листи ЦГ”, број 46/10*) утврђује облике насиља у породици, као и заштитне мјере. Неопходно је истаћи да је овим Законом прописано да су полиција, орган за прекршаје, Државно тужилаштво, Центар за социјални рад или друга установа социјал-

⁷ Породични закон, доступан на: <http://www.mpa.gov.me/biblioteka/zakoni>

⁸ Општи Закон о образовању и васпитању, доступан на: <http://www.mps.gov.me/biblioteka/zakoni>

⁹ Закон о заштити од насиља у породици, доступан на: <http://media.cgo-cce.org/2013/06/18-Zakon-o-zastiti-od-nasilja-u-porodici.pdf>

не и дјечје заштите, здравствена установа, као и други орган и установа који се баве заштитом, дужни да у оквиру својих овлашћења пруже потпуну и координирану заштиту која је неопходна за заштиту жртве насиља у зависности од степена њене угрожености. Органи и установе дужни су да у складу са законом дају приоритет рјешавању случајева насиља и обезбиједе међусобно обавјештавање и помоћ ради спречавања и откривања насиља, отклањања узрока и пружања помоћи жртви у успостављању услова за безбједан живот. Након сазнања за насиље, полиција ће без одлагања предузети радње и мјере у циљу заштите жртве, у складу са законима којима се уређује рад и овлашћења полиције, прекршајни поступак, кривични поступак и заштита свједока. Центар за социјални рад, односно друга установа социјалне и дјечје заштите, здравствена установа, као и други орган и установа који се баве заштитом дужни су да, без одлагања, пруже заштиту и помоћ жртви насиља у складу са својим надлежностима. Органи и претходно поменуте установе дужни су да воде бригу о свим потребама жртве насиља и омогуће јој приступ свим облицима помоћи и заштите.

Од посебне важности у контексту заштите жртава вршњачког насиља је члан 9 овог Закона којим је прописана дужност пријављивања насиља, тј. *дужности државног органа, групе органа, здравствене, образовне и групе установе да пријаве полицији учињено насиље за које сазнају у вршењу послова из своје надлежности, односно дјелатности*. Пријаву о учињеном насиљу дужно је да полицији поднесе одговорно лице у органу или установи, као и здравствени и социјални радник, наставник, васпитач и друго лице које сазна за учињено насиље у вршењу својих послова. Орган за прекршаје и полиција дужни су да обавијесте центар за социјални рад о пријављеном насиљу. Чланом 39 овог Закона је прописана и прекршајна одговорност другог лица, односно новчана казна од двоструког до десетоструког износа минималне зараде у Црној Гори за прекршај одговорног лица у државном органу, другом органу, здравственој, образовној и другој установи, здравственог и социјалног радника, наставника, васпитача и другог лица ако не пријави полицији учињено насиље за које сазна у вршењу својих послова.

Законом о забрани дискриминације¹⁰ (*“Службени лист ЦГ”*, бр. 46/10, 18/14 и 42/17) прописано је да се дискриминацијом сматра свако правно или фактичко прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање поступања према једном лицу, односно групи лица у односу на друга лица, као и искључивање, ограничавање или давање првенства неком лицу у односу на друга лица, које се заснива на раси, боји коже, националној припадности, друштвеном или етничком поријеклу, вези са неким мањинским народом или мањинском националном заједницом, језику, вјери или увјерењу, политичком или другом мишљењу, полу, промјени пола, родном идентитету, сексуалној оријентацији и/или интерсексуалним карактеристикама, здравственом стању, инвалидитету, старосној доби, имовинском стању, брачном или породичном стању, припадности групи или претпоставци о припадности групи, политичкој партији или другој организацији, као и другим личним својствима.

¹⁰ Закон о забрани дискриминације, доступан на www.sluzbenilist.me

Посебни облици дискриминације који су утврђени чланом 7 овог Закона и који су у непосредној вези са вршњачким насиљем су узнемиравање и сексуално узнемиравање. Узнемиравање неког лица или групе лица по неком од претходно наведених основа је свако нежељено понашање, укључујући и узнемиравање путем аудио и видео надзора, мобилних уређаја, друштвених мрежа и интернета, које има за циљ или чија је последица повреда личног достојанства, изазивање страха, осјећаја понижности или увријеђености или стварање непријатељског, понижавајућег или уврједљивог окружења и сматра се дискриминацијом. Дискриминацијом се сматра и свако нежељено, вербално, невербално или физичко понашање сексуалне природе, којим се жели повриједити достојанство неког лица или групе лица, односно којим се постиже такав учинак, а нарочито када такво понашање изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће, застрашујуће, деградирајуће или уврједљиво окружење. У случају појаве неке од наведених врста дискриминације, између осталог, и као облик вршњачког насиља може се поднијети притужба заштитнику/ци људских права и слобода Црне Горе, који поступа у складу са Законом о заштитнику људских права и слобода. Такође, свако ко сматра да је угрожен одређеним видом дискриминације има право на покретање поступка заштите пред судом. Ова врста поступка се води по хитном поступку.

Законом о социјалној и дјечијој заштити¹¹ (*“Службени лист ЦГ”*, бр. 27/13, 1/15, 56/16, 66/16, 1/17, 42/17 и 50/17), прописана је забрана дискриминације корисника по основу расе, пола, старости, националне припадности, социјалног поријекла, сексуалне оријентације, вјероисповести, политичког, синдикалног или другог опредељења, имовног стања, културе, језика, инвалидитета, природе социјалне искључености, припадности одређеној друштвеној групи или другог личног својства (члан 7). Такође, чланом 7 став 1 тачка 6 овог Закона прописано је да се социјална и дјечја заштита заснива на принципу уважавања најбољег интереса корисника у остваривању права из дјечје заштите. Врсте услуга у области социјалне и дјечије заштите утврђене су чланом 60 овог Закона и то су:

- 1) процјена и планирање;
- 2) подршка за живот у заједници;
- 3) савјетодавно-терапијска и социјално-едукативна услуга;
- 4) смјештај;
- 5) неодложне интервенције и
- 6) друге услуге.

Законом о здравственој заштити (*“Службени лист ЦГ”*, бр.3/2016, 39/2016, 2/2017 и 44/2018.), прецизирано је да у случају пријаве насиља од стране дјетета, његових родитеља, Центра за социјални рад, Управе полиције и неког другог субјекта, здравствене установе, одмах по доласку дјетета које је жртва насиља раде детаљан преглед и утврђују да ли постоје евентуалне тјелесне повреде, након

¹¹ Закон о социјалној и дјечијој заштити, доступан на www.sluzbenilist.me

чега су дужни да збрину ту особу. Након спроведеног поступка, обавјештавају се родитељи односно Центар за социјални рад о почињеном насиљу, након чега се одређује даљи ток поступања са жртвом насиља и упућује ка другим надлежним органима и институцијама, ради њихове заштите права.

Закон о поступању према малољетницима у кривичном поступку¹²⁾ (*“Службени лист Црне Горе”, бр.064/11 од 29.12.2011, 001/18 од 04.01.2018*) уређује поступање према малољетнику као учиниоцу кривичних дјела, и дјетету и малољетнику као учесницима у поступку које се заснива на поштовању људских права и основних слобода; уважавању најбољег интереса малољетних лица; разумљивости језика, употреби технологије прилагођене узрасту и степену развијености малољетног лица; поштовању права на приватност малољетног лица у свим фазама поступка; што већем избјегавању ограничења личне слободе малољетника; подстицању примјене алтернативних мјера и начина поступања према малољетницима; давању предности кривичним санкцијама које се не извршавају у институционалним условима; давању посебног значаја обуци и специјализацији кроз мултидисциплинарни приступ и институционалну сарадњу. Такође, Законом о поступању према малољетницима у кривичном поступку, као основно начело прописано је уважавање најбољег интереса малољетника, што се се огледа у следећем: малољетнички поступак је хитне природе и све радње се предузимају хитно, без одлагања, а органи који учествују у поступку према малољетнику, други органи и установе од којих се траже обавјештења, извјештаји или мишљења, као и сви други субјекти поступка према малољетнику, дужни су да поступају најхитније како би се поступак што прије завршио. Тужилац у пракси што више подстиче примјену - алтернативних мјера (опомена и васпитни налог) чији је циљ да се према малољетнику не покреће поступак или да се поступак обустави, те да се утиче на правиан развој малољетника и јачање његове личне одговорности како убудуће не би чинио кривична дјела. Постоје различите врсте васпитних налога и то су: поравнање са оштећеним; редовно похађање школе или редовно одлажење на посао; укључивање у одређене спортске активности; обављање друштвено корисног или хуманитарног рада; плаћање новчаног износа у корист хуманитарне организације, фонда или јавне установе; подвргавање одговарајућем испитивању и одвикавању од зависности изазване употребом алкохола или дроге; укључивање у појединачни или групни третман у одговарајућој здравственој установи, савјетовалишту или другој одговарајућој организацији; похађање курсева за стручно оспособљавање или припрема и полагање испита и уздржавање од посјеђивања одређеног мјеста или контакта са одређеним лицима. У раду са малољетницима искључиво поступају специјализована лица односно лица која су стекла посебна знања о правима дјетета и то овлашћени полицијски службеници, државни тужиоци за малољетнике, судије за малољетнике, адвокати, те представници Стручне службе у вишим судовима и Врховном државном тужилаштву који дају стручно мишљење, обавјештење и другу стручну помоћ у поступању према малољетним лицима као

¹²⁾ Закон о поступању према малољетницима у кривичном поступку доступан на <http://www.mpa.gov.me/biblioteka/zakoni?alphabet=lat&sortDirection=Desc>

учесницима у кривичном поступку. Кривични поступци се воде према мјесту гдје малољетник има пребивалиште без обзира гдје је кривично дјело извршено. Подаци о поступку према малољетнику и одлука у том поступку, као и подаци о том малољетнику не смију се објављивати у медијима.

Законом о поступању са малољетницима у кривичном поступку предвиђен је посебно поступак посредовања. Државни тужилац за малољетнике рјешењем упућује малољетника и оштећеног на поступак посредовања када нађе да има услова за примјену васпитног налога, поравнање са оштећеним, како би се извињењем, радом, накнадом штете или на други начин отклониле штетне посљедице кривичног дјела. Државни тужилац за малољетнике повјерава вођење поступка посредовања посебно обученом лицу које је завршило обуку за посредовање између малољетника и оштећеног (посреднику). Малољетник и оштећени споразумно одређују посредника, а уколико се не могу споразумјети посредника ће одредити државни тужилац за малољетнике са списка посредника. Рјешењем о примјени васпитног налога одређује се предмет поравнања, односно обавеза малољетника, вријеме трајања васпитног налога или потврђује да је малољетник обавезу већ извршио и упозорава малољетника да у том времену васпитни налог може бити замијењен другим васпитним налогом или укинут.

Остали релевантни закони у области вршњачког насиља су: **Законик о кривичном поступку, Закон о полицији, Кривични законик, Закон о накнади штете жртвама кривичног дјела насиља, Закон о заштитнику људских права и слобода, Закон о посредовању, Закон о медијима** итд.

У погледу стратешког оквира, најважнији документ је **Стратегија за превенцију и заштиту дјеце од насиља са акционим планом 2017–2021**. чији је општи циљ ојачати улогу националног система у оквиру мултидисциплинарног одговора у: превенцији насиља и заштити физичког и менталног здравља дјеце која су изложена насиљу или су у ризику од насиља; пружању њега и услуга за дјецу жртве насиља и ублажавању здравствених и других негативних посљедица насиља. Такође, неопходно је поменути да су Стратегијом као специфични циљеви, између осталог, препознати унапрјеђење законодавства и спровођење политика које дјецу штите од свих облика насиља; унапређење институционалног оквира за професионалну, квалитетну и ефикаснију бригу и заштиту дјетета и развијање животних вјештина и отпорности код дјеце како би се спријечило насиље и његове посљедице. Стратегијом су планиране бројне активности које за циљ имају превенцију и борбу против вршњачког насиља као што су: конципирана и примјена програма усмјерених на смањивање вршњачког насиља; развој и примјена програма чији је фокус подршка дјецу из осјетљивих група за јачање вјештине самозаштите од свих облика насиља; у оквиру редовних и ваннаставних школских програма спровођење превентивне активности у циљу промовисања права дјетета и принципа ненасиља; креирање и имплементација свеобухватне обуке и едукације здравствених радника који раде и долазе у контакт с дјецом, с акцентом на изабране медијаторе и тинекологе, за препознавање свих форми насиља над дјецом; јачање капацитета запослених у центрима за социјални рад за заштиту

жртва насиља; прилагођавање рада мултидисциплинарних оперативних тимова за заштити од насиља на локалном нивоу иошребама конкретној случаја ишд.

Општина Херцег Нови је у децембру 2018. године усвојила Стратегију за младе 2019-2022. и план акције (ЛПАМ) за 2019¹³ којима су утврђени циљеви, мјере и активности омладинске политике на општинском нивоу. Израда овог документа којом је координирао Секретаријат за културу и образовање базирала се на партиципативном процесу који је укључивао анализу стања, стратешко и акционо планирање, као и шире консултације са младима у заједници. Кључни исходи Стратегије који су од значаја и за област вршњачког насиља су унапријеђење положаја младих у друштву и креирани услови за спровођење омладинске политике; унапређење броја, квалитета и приступа сервисима за подршку развоју пуних потенцијала и унапређење нивоа здравља и безбједносне културе младих у Општини Херцег Нови. Такође, стратешким мјерама је предвиђено, између осталог, формирање Савјета за младе и Омладинског клуба, унапређење подршке развоју психо-физичког здравља и промоцији здравих стилова живота младих, као и унапређење капацитета актера за спровођење програма превенције промоције здравих стилова живота.

2.2. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР:

КЉУЧНИ АКТЕРИ У ПРЕВЕНЦИЈИ И БОРБИ ПРОТИВ ВРШЊАЧКОГ НАСИЉА НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ

Институционални оквир за превенцију и борбу против вршњачког насиља у Општини Херцег Нови обухвата следеће актере:

- Васпитно-образовне установе
- Општину Херцег Нови
- ЈУ Центар за социјални рад за Општину Херцег Нови
- Центар безбједности Херцег Нови, Основно државно тужилаштво и Основни суд у Херцег Новом
- Дом здравља Херцег Нови
- Цивилни сектор

¹³ Стратегија за младе 2019-2022.и план акције (ЛПАМ) за 2019. доступна на линку <http://www.hercegnovi.me/downloads/StrategijaZaMalde13.12.2018.pdf>

2.2.1. Образовно васпитне установе

Образовно васпитне установе представљају мјеста гдје дјеца проводе највећи дио дана и имају најзначајнију улогу у превенцији вршњачког насиља, откривању и пријављивању насиља, као и у пружању подршке у третману и праћењу. Према подацима Завода за школство^[14], на територији Општине Херцег Нови се налазе једна државна предшколска установа, четири државне основне школе, једна државна средња школа и 1 државна школа за основно музичко образовање и то:

- ПУ „Наша радост” (1 106 дјеце);
- ЈУ ОШ „Милан Вуковић” (717 ученика);
- ЈУ ОШ „Илија Кишић” (381 ученик);
- ЈУ ОШ „Дашо Павичић” (1380 ученика);
- ЈУ ОШ „Орјенски батаљон” (614 ученика);
- ЈУ СМШ „Иван Горан Ковачић” (935 ученика) и
- ЈУ Школа за основно музичко образовање (421 ученик).

Поред наведених установа, на територији Општине Херцег Нови налази се и **ЈУ Дјечији дом „Младост”- Бијела**. Ова установа се бави збрињавањем дјеце лишене родитељског старања и дјеце чији је развој ометен породичним приликама и једина је установа овог типа на територији Црне Горе. Осим бриге за дјецу која се налазе на резиденцијалном смјештају у оквиру установе функционишу и четири сервиса помоћи и подршке, лиценцирана од стране Министарства рада и социјалног старања. Један од њих је и Национална дјечија СОС линија (116 111), као бесплатна, анонимна и повјерљива телефонска услуга намијењена дјецу са територије Црне Горе. Поред професионалне подршке, коју дјеца могу добити од обучених савјетника по питању свих њихових проблема и недоумица, базични циљ овог сервиса јесте превенција и заштита дјеце од свих облика насиља.

У случају вршњачког насиља, са дјецом/ ученицима који су починиоци или жртве вршњачког насиља у поступају **психолози** и **педагози** чија улога је дјеловање на личност и понашање ученика на начин да се та врста насиља не понови, односно у старту превентивно дјелује. Завод за школство у оквиру документа *“Стандарди компетенција за наставнике и директора”^[15]* препознаје значајну улогу педагога и психолога у васпитно - образовним установама обзиром на динамичне промјене које се одвијају у свим сферама живота и које доводе до промјена и у самој школи. Према *Стандардима* од педагога се очекује да кроз континуирано професионално усавршавање и одговорну партиципацију

¹⁴ Списак и контакти васпитно образовних установа у ЦГ доступан на <http://www.mps.gov.me/rubrike/spisak-obrazovnih-ustanova>

¹⁵ „Стандарди компетенција за наставнике и директора“ Завод за школство, децембар 2016. године доступан на: <http://www.zzs.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rId=262286&rType=2>

у цјелокупном дјеловању васпитно-образовне установе доприноси њеном квалитетнијем раду и истовремено сопственом развоју. Посао педагога обухвата најшира подручја рада – од планирања и програмирања до врједновања резултата уз сарадњу са свим актерима у том процесу. Наводи се да професионалне компетенције педагога подразумевају његову стручну оспособљеност и способност дјелотворног повезивања педагошке теорије и праксе.

Психолози у васпитно образовним установама помажу дјечи/ученицима да се развијају и остварују постигнућа у складу са својим потенцијалима. У томе се препознаје широк спектар услуга, на линији образовање–ментално здравље, које психолог може да пружи дјечи/ученицима, њиховим породицама, школи и систему образовања. Заједно са особљем школе/ПУ, са родитељима, стручњацима за ментално здравље и социјалну заштиту, психолог доприноси изградњи и одрживости сигурног и безбједног амбијента за свеобухватан физички и психички развој сваког дјетета и младе особе. У томе се посебно наглашава снажна повезаност ПУ/школе и породице^[16].

У циљу превенције и пружања смјерница педагозима, психолозима, наставницима и другим актерима за поступање у случају појаве вршњачког насиља, Министарство просвјете и Канцеларија УНИЦЕФ-а у Црној Гори реализовали су у дијелу основних школа пројекат “Школа без насиља”. Кључни резултати овог пројекта су **Брошура за родитеље**^[17], **Упутство школама „Подјела одговорности и поступање у циљу превенције и у случајевима појаве насиља”**^[18] и **Приручник Школа без насиља – ка сигурном и подстицајном окружењу за дјецу чији је циљ препознавање и спрјечавање насиља у школама**^[19].

Главне смјернице које су произашле из **Упутства за поступање у школама** са циљем сузбијања и правовременог препознавања вршњачког насиља су:

- основати тим који ће пратити процес превенције насиља и изабрати координатора (по правилу члан стручне службе);
- спровести Упитник (случајни узорак ученика и сл);
- спровести обуке наставника/наставница за рад са ученицима/ученицама о вриједностима и правилима и за спровођење реституције;

---

¹⁶ Преузето из документа „Анализа законодавног оквира и политика из области вршњачког насиља доступној на <http://www.stopnasilju.me/files/documents/1558960513-Analiza.pdf>

¹⁷ Брошура за родитеље доступна на линку <http://www.mps.gov.me/biblioteka/dokument>

¹⁸ Упутство школама „Подјела одговорности и поступање у циљу превенције и у случајевима појаве насиља“, Министарство просвјете (2015) доступно на <http://www.mps.gov.me/biblioteka/dokument>

¹⁹ Приручник Школа без насиља- ка сигурном и подстицајном окружењу за дјецу Како спријечити насиље у школама доступан на http://files.unicef.org/montenegro/SBN_za_web_final.pdf

- на почетку сваке школске године кроз радионице конципирати правила за сва одјељења и све разреде – час одјељенског старјешине, а из њих формулисати правила школе (позитивна форма);
- поставити правила на видљива мјеста у учионици и холу школе;
- спровести родитељски састанак (одјељенске старјешине и родитељи – сва одјељења);
- примјењивати и евидентирати реституцију;
- вршњачка подршка и „кутија повјерења“;
- организовати редовне састанке за праћење свих појава насиља у школи;

Упутством је предвиђено да школски тим за заштиту дјецe од насиља чине: управа школе (директор/ица), стручни сарадници и наставник/ца који је у непосредном контакту са дјететом. Улога тима је да запосленима олакша процедуру помоћи дјеци када се посумња да су изложена некој врсти насиља. Остварује комуникацију школе са Центром за социјални рад и осталим појединцима или службама које се баве заштитом дјецe од насиља. Брине о организовању и спровођењу мјера плана заштите, а у вези су са школом. Такође, предвиђено је спровођење едукација са циљем да запослени у школи (наставно и ваннаставно особље) добију праве информације о томе како да поступају када сумњају да је дијете жртва насиља. То подразумијева примјену континуираних радионица о правилима и вриједностима и реаговању на насиље и обуке за спровођење реституције. Посебан акценат је стављен на институт “реституције” као методе која је оријентисана према могућностима исправљања, а не кажњавања (надокнада учињене штете или направљене грешке).

2.2.2. Општина Херцег Нови

Законом о локалној самоуправи („Сл.лист ЦГ“, бр. 2/2018 и 34/2019)^[20] и Статутом Општине Херцег Нови^[21] прописани су послови општине који, између осталог, подразумијевају и доношење планова и програма за поједине области, као и учествовање у обезбјеђивању услова и унапређењу дјечје заштите, образовања и других области од интереса за локално становништво. У складу са чланом 11 Одлуке о организацији и начину рада локалне управе Општине Херцег Нови^[22], Секретаријат за културу и образовање врши послове управе који обухватају израду и спровођење омладинске политике, реализацију одлука СО из дјелокруга образовања и вредновање и подстицај даљег школовања награђивањем талентованих ученика, додјелу новчаних награда ученицима без родитељског старања

²⁰ Закон о локалној самоуправи доступан на <https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/zakon-o-lokalnoj-samoupravi.html>

²¹ Статут Општине Херцег Нови доступан на <http://www.hercegnovi.me/rss/opsta-akta>

²² Одлука о организацији и начину рада локалне управе доступна на <http://www.hercegnovi.me/downloads/pravilnici/odluka%20o%20organ%20i%20nacinu%20rada%20lok%20uprave%202018.pdf>

према одредбама Одлуке о стипендирању и награђивању студената (Сл.лист ЦГ-општински прописи бр.28/18). У области ученичког стандарда примјењује Одлуку о субвенцији трошкова превоза у приградском и међуградском саобраћају за одређене категорије ученика („Сл.лист ЦГ-општински прописи“ број:29/12,28/18) за остваривање права на субвенцију трошкова превоза ученицима гдје из породице путује више од једног дјетета у приградском и међуградском саобраћају, са сеоских подручја, корисници материјалног обезбјеђења при ЈУ Центар за социјални рад Херцег Нови, дјеца без родитељског старања и која су смјештена у хранитељској породици.

Сходно одредби члана 35 став 2 и 3 Закона о основном образовању и васпитању („Сл.лист РЦГ“ бр. 64/02, 49/07, „Сл. лист Црне Горе „бр. 45/10, 40/11,39/13, 47/17) општински орган управе у чијој надлежности је образовање, доставља списак дјеце дорасле за упис у први разред по насељима која припадају подручју школе за текућу школску годину. Списак по насељима која припадају школама ради се сходно одредбама Одлуке о одеђивању назива насеља, улица и тргова у Херцег Новом („Сл. лист Црне Горе-општински прописи“бр.44/15 и 21/16). Добитницима дипломе „Луча „ за основно и средње образовање се свечано уручују књиге са посветом и дипломе Општине Херцег Нови од стране председника Општине са сарадницима. Исте се додјељују ученицима основних и средње школе такође и за освојена прва три мјеста на Државном и Међународном такмичењу. Сходно плану и програму СО Херцег Нови у сарадњи са васпитно-образовним установама припрема информацију о стању у истим на крају претходне и на почетку текуће школске године.

Полазећи од наведеног, Секретаријат за културу и образовање континуирано сарађује са васпитно-образовним установама на територији општине, пружа подршку у инфраструктурним пројектима образовних установа, реализује набавке уџбеника за новске основце а такође је иницирао и израду регистра даровитих ученика сходно Правилнику о подршци образовању даровитих ученика и студената („Сл.лист ЦГ-општински прописи бр. 32/19). Секретаријат за културу је такође иницирао и координирао процес израде локалне Стратегије за младе и Акционог плана за њену примјену. У том контексту је неопходно поменути да је у циљу јачања међусекторске сарадње и успостављања механизма за спровођење омладинске политике на локалном нивоу Стратегијом предвиђено формирање (општинског) Савјета за младе, као и формирање Омладинског клуба Општине Херцег Нови у циљу унапређења услова и сервиса за развој пуног потенцијала младих на локалном нивоу.

2.2.3. ЈУ Центар за социјални рад за Општину Херцег Нови

ЈУ Центар за социјални за Општину Херцег Нови је јавна установа која има важну, сложену и незамјенљиву улогу и одговорност у пружању подршке жртвама вршњачког насиља, извршиоцима насиља, као и у спровођењу заштитних мјера у конкретним случајевима. У складу са Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији бр. 09-2368/2015 од 22. јуна 2015. године, Центар обавља дјелатност у оквиру три службе, међу којима је и Служба за дјецу и младе, одрасла и стара лица, у којој су запослена 5 лица. Ова служба је надлежна, између осталог, за пружање заштите дјечи који су жртве злостављања, занемаривања, насиља у породици и експлоатације или код којих постоји опасност да ће постати жртве.

Процедура поступања Центра за социјални рад у случају вршњачког насиља представљена је у Упутству школама „Подјела одговорности и поступање у циљу превенције и у случајевима појаве насиља“, као и на званичној интернет страници ЈУ Центри за социјални рад. Центар за социјални рад пружа подршку жртвама вршњачког насиља, савјетодавни рад починиоцима насиља и њиховим родитељима, надзор њиховог понашања и остале заштитне мјере. Стручни радници Службе за дјецу и младе, одрасла и стара лица, преиспитују ситуацију, утврђују особине личности дјетета, у којим ситуацијама је дијете склоно да се неадекватно понаша, шта је довело до инцидента и таквог понашања.

Након обраде дјететове личности и разговора са родитељима, по потреби утврђује План и програм заштите и рада, у зависности да ли је дјете жртва или починилац, а све у циљу побољшања његовог понашања и боље адаптације у школи. Планом се прецизирају и договарају мјере како би се заједничком сарадњом што успјешније радило на третману жртава и починиоца насиља.

Стручни радници фокусирају пажњу на унапређење просоцијалног начина размишљања, успостављања одговарајућег нивоа контроле импулса, развоја осјећаја одговорности и прихватања последица за сопствено понашање. Помажу у развијању вјештина коминирања за ненасилно рјешавање конфликта и унапређење односа са вршњацима и породицом. Усмјеравају структурисање слободног времена (адекватни садржаји, рекреативне и спортске активности), мотивишу за развој осјећаја одговорности и дужности према обавезама, себи, родитељима, другима. Инсистира се на редовним доласцима на савјетодавни рад. Важно је оснаживати родитеље, али и вршити надзор родитељског права када за тим постоји потреба.

2.2.4. Центар безбједности, Основно државно тужилаштво и Основни суд у Херцег Новом

Поступање полиције и службеника правосуђа у случају појаве насиља над дјецом, уређено је Законом о полицији, Законом о поступању са малољетницима у кривичном поступку, Кривичним закоником, Закоником о кривичном поступку, Законом о судовима итд. Овим прописима је детаљно разрађен поступак, казне и мјере које се предузимају према малољетним и пунољетним лицима који су починосици насиља и утврђују органи надлежни за поступање у наведеним случајевима. Службеници Центра безбједности који су едуковани и оспособљени да идентификује дјецу жртве вршњачког насиља, као и да поступају с дужном пажњом у таквим ситуацијама, умногоме могу да ублаже трауму којој су изложена дјеца жртве. Полиција треба блиско да сарађује с правосудним системом, који треба да кажњава учиниоце, штити жртве и даје примјер поступања у најбољем интересу дјетета, заједно с адвокатима, форензичким експертима и социјалним службама. Херцег Нови има основни суд, основно државно тужилаштво и подручни орган за прекршаје. Поступак према малољетнику води државни тужилац за малољетнике, судија за малољетнике и вијеће за малољетнике мјесно надлежног суда. У малољетничким предметима у Херцег Новом поступају два државна тужиоца која су прошли обуку о поступању према малољетницима. Судија за малољетнике суди за кривична дјела из надлежности основног суда и за кривична дјела из надлежности вишег суда за која је као главна казна прописана новчана казна или казна затвора до десет година.

2.2.5. Дом здравља Херцег Нови

Дом здравља Херцег Нови је јавна установа примарне здравствене заштите у општини Херцег Нови. ЈЗУ Дом здравља Херцег Нови остварује ПЗЗ у четири објекта на територији општине Херцег Нови и то у централној згради Дома здравља, амбуланти Игало, амбуланти Топла и здравственој станица Бијела.

Дом здравља је препознат као кључна институција у којој почиње интервенција, јер су запослени у позицији да уоче ране сигнале насиља, развојних и бихевиоралних проблема, те могу да помогну да се осигура благовремена интервенција уколико пријављују или упућују случајеве полицији или социјалним службама. Здравствени радници најчешће први долазе у контакт са злостављаном особом и зато је од посебног значаја да здравствени радници на прикладан, стручан начин, са пуно пажње и стрпљења обаве преглед, евидентирају све видљиве повреде и пријаве сумњу на насиље полицији одмах, у току или непосредно после указане лекарске помоћи. У циљу помоћи здравственим радницима да унаприједи свој рад у области идентификације случајева злостављања, занемаривања и насиља, пријављивања и даљег упућивања надлежним службама, Министарство здравља је израдило

посебан Протокол за поступање здравствених радника у превенцији и заштити дјете од насиља. Сврха Протокола је:

- да пружи смјернице и оснажи рад здравствених радника и здравствених сарадника на превенцији и третману дјете изложене насиљу, злостављању, занемаривању и експлоатацији;
- да пружи смјернице о поступању здравствених радника и здравствених сарадника у случајевима сумње на злостављање и занемаривање дјете;
- да дефинише примјену специфичних поступака и мјера, које здравствени радници и здравствени сарадници треба да спроводе у свим установама и приватним праксама у оквиру система здравствене заштите.

При Дому здравља ради и Савјетовалиште за младе, и то свим радним данима од 8 до 15 ч. Долазак је потребно најавити на број телефона 343-111/локал 112. Савјетовалиште за младе Дома здравља Херцег Нови основано је 2009. године. У њему ради медицинска сестра, док се по потреби ангажују изабрани доктори за дјету и одрасле, изабрани гинеколог, сестра из Савјетовалишта за дијабетес, ХИВ-а, епидемиолог, психолог итд. У Савјетовалишту се спроводе индивидуална и групна савјетовања на следеће теме: промоција здравља и здравих стилова живота, превенција пушења, дијабетеса и сексуално преносивих инфекција. Такође, корисницима је обезбијеђена и школа родитељства и психолошко припрема за порођај. Своје активности Савјетовалиште за младе реализује и у школама, Дјечјем дому „Младост“, на студијском програму примјењене физиотерапије у Игалу. Поред поменутих едукативних трибина промоцију својих активности и услуга врше и путем локалних медија, огласа и посредством изабраних доктора. Дом здравља има такође значајну улогу и у превенцији насиља, кроз организовање различитих едукативних програма попут програма „Родитељства за **цјеложивотно здравље**“. Према доступним подацима са сајта Дом здравља Херцег Нови организује бесплатан дванаестонедјељни програм Родитељство за цјеложивотно здравље, намијењен родитељима дјете узраста од 2 до 9 година, а који желе да унаприједи комуникацију и квалитет односа са дјететом, али и ријеше конкретан изазов/проблем када је родитељство у питању.

2.2.6. Цивилни сектор

Борба против вршњачког насиља захтијева свеобухватан мултидисциплинарни приступ који подразумева сарадњу свих наведених установа, укључујући и сарадњу са цивилним сектором. У складу са евиденцијом активних НВО за Општину Херцег Нови коју води Министарство јавне управе^[23], у овој општини је регистровано 279 невладиних организација. У Информатору за дјету и младе општине

²³ Евиденција активних НВО за Општину Херцег Нови доступна на линку http://www.mju.gov.me/rubrike/dobra_javna_uprava_i_djelovanje_nvo/evencija/evencije_iz_registra

Херцег Нови. штампаном ове године, наведено је укупно једанаест НВО које у фокусу свог рада имају дјецу и младе: Омладински центар Херцег Нови, Одред извиђача Орјен, Омладински културни центар, Културна мрежа Бијела, Креативни центар Авенир, Нова шанса у Новом, Зрак сунца, Оливиа фондација-интернатионал, Узор, Нови развој Херцег Нови и Креативна Бока. Иако се вршњачко насиље као тема налази у раду поменутих НВО, до сада није било реализованих програма који су специјализовани за превенцију и заштиту дјеце од насиља. Од посебног значаја је и сарадња са медијима који имају важну улогу у унапређењу информисаности цјелокупне јавности да на адекватан начин препозна вршњачко насиље и реагује ефикасно у складу са успостављеним процедурама. У том контексту, важно је поменути омладинску емисију која се дуги низ година емитује на програму Радија Херцег Нови: „Туда, свуда, кроз Нови“ и која може имати велики значај у информисању младих на ову тему.

3. ВИЗИЈА И МИСИЈА

ВИЗИЈА

СИГУРНО ШКОЛСКО ОКРУЖЕЊЕ

МИСИЈА

КРЕИРАЊЕ СИГУРНОГ И ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА ЗА ДЈЕЦУ И УЧЕНИКЕ У КОМЕ СЕ ЊЕГУЈЕ АТМОСФЕРА САРАДЊЕ, УВАЖАВАЊА И КОНСТРУКТИВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ У СВИМ ВАСПИТНО ОБРАЗОВНИМ УСТАНОВАМА У ОПШТИНИ ХЕРЦЕГ НОВИ

4. АНАЛИЗА СТАЊА

Почетну фазу у процесу креирања овог документа представљала је детаљна анализа стања у области превенције и борбе против вршњачког насиља у Општини Херцег Нови.

Анализа стања обухватила је квалитативно провјерене податке који су добијени у оквиру претходно спроведеног истраживања у основним и средњим школама у Црној Гори, а којим су обухваћени ученици, родитељи и наставно особље. Истраживање је фокусирано на испитивање различитих димензија вршњачког насиља у црногорским школама: учесталости појаве вршњачког насиља, најчешћих видова вршњачког насиља, механизма подршке и одговорности свих чланова заједнице. Стога су налази овог истраживања коришћени у оквиру анализе постојеће ситуације и представљали су смјернице за рад међусекторске радне групе за израду Нацрта Акционог плана за превенцију и борбу против вршњачког насиља у Општини Херцег Нови.

Поред истраживања, анализа стања је обухватила налазе, инпуте и смјернице чланова радне групе који су у конструктивној атмосфери и кроз партиципативан приступ анализирали постојеће стање и главне проблеме у области вршњачког насиља, узроке њиховог настанка, изазове са којима се могу сусрести приликом спровођења овог документа, као и потенцијална рјешења која су примјенељива у односу на идентификоване проблеме.

4.1. Налази истраживања о вршњачком насиљу у основним и средњим школама

Ово истраживање је спроведено у оквиру пројекта “Коалиција против вршњачког насиља у црногорским школама” који спроводе Удружење Родитељи, НВО Јувентас, Унија средњошколаца Црне Горе и Центар за подршку локалног и регионалног развоја (ЦеП) уз финансијску подршку Делегације Европске уније у Црној Гори. Истраживање је спроведено у 18 општина, у периоду од 1. октобра до 16. новембра 2018. године и њиме је обухваћено 75 основних и 41 средња школа у Црној Гори. Циљ истраживања је да пружи увид у перцепцију, мишљење и ставове ученика, њихових родитеља и наставног особља о појави вршњачког насиља, његовим узроцима и облицима у којима се јавља, као и изворима подршке и механизмима заштите у контексту вршњачког насиља.

За потребе истраживања припремљени су посебни упитници за ученике, родитеље и наставно особље. Истраживање међу ученицима је обухватило троетапни случајни репрезентативни стратификовани узорак ученика VI, VII и VIII разреда основних школа и ученика I, II и III разреда средњих школа у Црној Гори, креиран на основу евиденције Министарства просвјете о укупном броју ученика

2018/2019. Истраживањем су обухваћени и родитељи ученика/ца који су анкетирани (1640 испитаника), као и наставно особље посјећених основних школа (583 испитаника) и наставно особље средњих школа (291 испитаник).

У наставку су приказани кључни налази истраживања.

4.1.1. Кључни налази – учесталост појаве вршњачког насиља

На основу података добијених на репрезентативном узорку ученика/ца VI, VII и VIII разреда, њих 93.6% се осјећа сигурно у школском окружењу. Међу ученицима/цама I, II и III разреда средњих школа, њих 89.9% наводи да се осјећа сигурно.

Скоро **сваки пети ученик/ца**, како основних тако и средњих школа, наводи да му/јој се десило да доживи неки облик вршњачког насиља једном или више пута у прошлој школској години.

4.1.2. Кључни налази – најчешћи видови вршњачког насиља

Најчешћи облик вршњачког насиља међу ученицима/цама основних школа се односи на вербално насиље. Једна трећина ученика/ца је наводи да се десило да га/ју је вршњак назвао/ла ружним, погрдним именом (33.9%), вријеђао/ла га/њу (33.1%), повриједио/ла га/њу тако што је ширио/ла нетачне приче о њему/њој (32.2%), без одобрења узимао/ла његов/њен школски прибор и друге ствари (38.9%). Сваки пети ученик/ца (20.7%) наводи да му/јој се десило физичко насиље од стране вршњака.

Учесталост вербалног насиља је нешто израженија међу ученицима средњих школа, те тако 40.2% ученика/ца наводи да му/јој се десило да га је вршњак назвао ружним, погрдним надимцима; 38.7% да је било повријеђено јер је вршњак ширио нетачне приче о њему/њој; 32.9% је доживјело вријеђање; а 40.2% наводи да му/јој је вршњак без одобрења узимао/ла школски прибор и друге ствари. Физичко насиље је доживјело 18.8% ученика средњих школа.

Међу ученицима основних школа, 10.8% наводи да десило да се осјећа повријеђено, уплашено или постиђено због садржаја који је његов/њен вршњак подијелио на друштвеним мрежама. Готово сваки пети ученик/ца средње школе (18.6%) наводи да је доживјело овакву непријатност.

4.1.3. Кључни налази – механизми подршке

Објашњавајући како реагују уколико примјете да се насиље дешава, ученици основних и средњих школа међу најчешћим одговорима наводе да се удаљавају од мјеста догађаја (28.0% основаца и 27.2% средњошколаца) и да не желе да се мијешају у туђе ствари (26.3% основаца и 29.9% средњошколаца).

38.7% основаца се обраћа наставном особљу за помоћ, уколико се деси да посматра насиље над неким учеником у школи. Међу ученицима/цама средњих школа, 21.9% наводи да се за помоћ обраћа наставнику/ци.

У текућој школској години, 42.1% наставног особља основних школа наводи да му/јој се десило да се ученик/ца пожалио/ла да је жртва вршњачког насиља. 26.8% наставника/ца средњих школа наводи исто, док 20.4% родитеља наводи да се десило му/јој се дијете пожали да је жртва вршњачког насиља.

У случају вршњачког насиља у вези са својим дјететом, родитељи анкетираних ученика се најчешће за помоћ обраћају управи школе (31.0%) и наставном особљу (29.7%). Сваки пети родитељ (22.0%) наводи да не тражи помоћ у случају вршњачког насиља. У прошлој школској години 4.6% родитеља наводи да се обратило за помоћ запосленима у школи.

4.1.4. Кључни налази – одговорност свих чланова заједнице

Оцјењујући квалитет односа и комуникације са родитељима ученика, сваки четврти наставник/ца (26.4%) наводи да је дјелимично задовољан/а или није задовољан/а односом са родитељима када је ријеч о вршњачком насиљу. 17.6% наставника/ца основних школа и 22.0% родитеља наводи исто.

Једна трећина наставног особља наглашава неопходност побољшања сарадње са родитељима, као и њихово укључивање у програме за борбу и превенцију вршњачког насиља.

Међу најчешћим препрекама и тешкоћама са којима се суочавају приликом рјешавања проблема вршњачког насиља, родитељи наводе генералну незаинтересованост цјелокупног систем за овај проблем (27.2%) и лошу сарадњу са другим родитељима (26.6%). Када је у питању повјерење у различите нивое заштите, родитељи најмање вјерују другим родитељима (39.3% има повјерење). 12.0% родитеља наводи да уопште нема повјерење у Центре за социјални рад, када је ријеч о механизмима рјешавања проблема вршњачког насиља. Да је ефикасност Центара за социјални рад веома или углавном ниска, када је ријеч о механизмима рјешавања проблема вршњачког насиља, оцјењује

33.0% наставника/ца основних школа и 38.2% наставника/ца средњих школа. Ниске оцјене наставно особље даје и родитељима, посебно када је ријеч о појави вршњачког насиља у средњим школама (8.6% наставника/ца у основним школама и 21.1% наставника/ца у средњим школама). У едукативно-савјетодавном раду поводом вршњачког насиља није учествовало 91.1% родитеља, док спремност за узимањем учешћа у таквој обуци изражава свега 36.7% родитеља.

4.2. Налази чланова радне групе

Као што је претходно наведено, анализа стања је обухватила и анализу постојеће ситуације на пољу превенције и борбе против вршњачког насиља од стране чланова радне групе за израду Нацрта акционог плана за превенцију и борбу против вршњачког насиља у Општини Херцег Нови.

Чланови радне групе су на почетку процеса приступили сагледавању тренутног стања и идентификацији главних проблема, анализирајући и подузроке главних проблема, као и могућа рјешења која су примјенива у односу на идентификоване проблеме. Током анализе проблема идентификовано је више проблемских области које захтијевају координисан одговор и дефинисање будућих праваца дјеловања свих актера: недовољна ангажованост постојећих ресурса на превенцији насиља, низак степен информисаности дјете, родитеља и осталих актера о препознавању вршњачког насиља и реговању у случајевима насиља, недовољна сарадња свих кључних носилаца превенције вршњачког насиља и дјеловања у случајевима појаве вршњачког насиља и неефикасна подршка и заштита жртава вршњачког насиља и починиоцима насиља.

Недовољна ангажованост постојећих ресурса на превенцији насиља, односно недовољан рад на превенцији вршњачког насиља препознат је као прва проблемска област која захтијева дјеловање. Истакнуто је да васпитни рад са дјецом није само улога ПП служби, већ и наставног особља, те да је у том погледу потребно додатно јачати капацитете наставног особља. Сваки наставник/ца требало би да буде ангажован у васпитни рад и превентивне активности кроз свој свакодневни рад. У том смислу треба обратити пажњу на програме који не таргетирају директно проблем вршњачког насиља, већ се тичу развијања ставова и вриједности дјете и ученика. Као позитиван примјер програма за рад са ученицима у основним и средњим школама препознат је програм Завода за школство и УНИЦЕФ-а „Моје вриједности и врлине”, намијењен јачању социјалних и емоционалних компетенција ученика и васпитне улоге школе. Такође, неопходно је поменути и пројекат Савјета Европе и Европске уније „Подстицање демократске културе у школама“ који се примјенивао у средњим школама, а чији је циљ промоција и примјена демократских компетенција (компетенција подразумева спој знања, вјестина, ставова и вриједности). Изузетно је важно поменути програм Школа без насиља, као и приручник „Школа без насиља - ка сигурном и подстицајном окружењу за дјецу“,

који су издали Министарство просвјете Црне Горе и УНИЦЕФ, гдје је програм превенције насиља међу дјецом у школи, веома детаљно представљен, кроз појашњења и инструкције за рад са дјецом, наставним особљем и родитељима. Као узрок недовољног рада на превенцији насиља препознат је недостатак стручног кадра у школама (психолога, педагога). Стручни сарадници у школама имају широк спектар послова, а норма је један сарадник на 1000 ученика. Уз сву ту оптерећеност обимом и сложеностју посла, они су међу наставним особљем и најмање вредновани.

Анализирајући узроке недовољног ангажовања постојећих ресурса на превенцији насиља истакнуто је да не постоји ефикасни механизми праћења и оцјењивања квалитета васпитног рада стручног и наставног кадра и спроведених активности на пољу превенције вршњачког насиља, па самим тим изостаје и награђивање оних који остварују добре резултате. Са друге стране, као узрок недовољног рада на превенцији насиља истакнута је и преоптерећеност наставног особља великим бројем обавеза. Такође, истакнуто је да су радионице са дјецом прави пут за смањење вршњачког насиља и да би најбољи метод био вршњачка едукација и формирање вршњачких тимова.

Низак степен информисаности дјече, родитеља и осталих актера о препознавању вршњачког насиља и реаговању у случајевима насиља је друга проблемска област коју су идентификовали чланови радне групе. Истакнуто је да се први знаци вршњачког насиља (код починиоца и жртава) најчешће игноришу, приписују дјечијој игри и реакција услиједи кад је већ прекасно. Због тога је потребно радити на едукацији ученика, родитеља, наставника и осталих актера о препознавању најранијих симптома вршњачког насиља, повучености, агресије, потиштености, итд. Дјеца најчешће немају свијест о томе шта је насиље и дјелују по наученим обрасцима понашања. Такође је указано на феномен научене беспомоћности. *Научена беспомоћност је феномен која базично објашњава и емпиријски доказује когнитивна психологија, прецизније психологија учења. У изворном облику представља ситуацију у којој појединац, суочен са чињеницом да шта год чини и предузима одређене догађаје и њихове исходе никако не може контролисати, одустаје од борбе, мири се са ситуацијом и не дјелује. Она увлачи појединце (а феномен се може посматрати и на глобалном нивоу) у стање предавања са свјештајем да су немоћни да било шта промијене и да ништа више не зависи од њих. Ако покушамо овај феномен примјенивши на област којом се бавимо, онда га можемо анализирати из два угла. Први угао гледања јесте описани доживљај немоћи код дјече која су изложена насиљу или су свјedoци истио, док из другог угла посматрамо зајослене који су у свакодневном раду са њима и на којима лежи бреме те одговорности. Наиме, суочени са професионалном борбом на више фронтова, са опшерећењем да испуње многа очекивања, уз недовољан друштвени контекст гдје је агресивни дискурс постао свакодневница, уз експанзију проблема на овом пољу који се тошво усложњавају теометријском пројекцијом и са преходно описаним неадекватним искуствима током дуже времена, често су у прилици да се по наученом обрасцу осјећају и дјелују управо тако; беспомоћно и постојају пасивни. Зато бисмо овај феномен моли посматрати као један од узрока нерадовања, недовољног радовања или одустајања од напора да се*

даље дјелује било у појединачним или континуираним ситуацијама насиља међу дјецом које то свакако захтијевају. Стога, као једна од потреба намеће се и подршка зајосленима, а једино они оснажени за свјесно конструктивно дјеловање могу пружити даље адекватну, увремену и континуирану подршку дјеци. У домену моћних рјешења првенствено би требало оснаживати већ постојеће тимове унутар васпитно-образовних установа, омогућити њихово међусобно повезивање и подршку, даље институционално умрежавање, адекватан простор информација (што је већ у документу наведено кроз стразешке циљеве). Свакако константно постоји јасна потреба евалуационе кадрове јачања служби унутар свих релевантних институција како би се могло дјеловати на дуже стазе, јер не смије се заборавити да је проблем настајао као дуодигни процес и његово рјешавање захтијева исти карактер. Током анализе ове проблемске области, чланови радне групе су дискутовали и о улози правила понашања постављених у школама и о томе да ли ова активност има утицаја на информисаност за препознавање насиља и понашање ученика у случајевима насиља. Досадашња пракса показује да правила понашања нијесу много допринијела у борби против вршњачког насиља, али да се ситуација може промијенити уколико се дефинисању правила и њиховој дистрибуцији и видљивости приступи на други начин. Истакнуто је да је у складу са Уједињеном школама „Подјела одговорности и постојање у циљу превенције и у случајевима појаве насиља“, које су креирали Министарство просвјете Црне Горе и УНИЦЕФ, потребно на почетку сваке школске године ревидирати правила понашања која се доносе на нивоу одјељењских заједница и разреда. У циљу превазилажења овог проблема предложено је спровођење кампање која би тежила едукацији свих актера, као и организовање различитих програма, радионица итд. Осим са дјецом и ученицима, потребно је радити и на едукацији наставника и родитеља. У том смислу, од великог значаја је публикација “Брошура за родитеље” која садржи детаљан програм превенције вршњачког злостављања и коју су припремили Министарство просвјете Црне Горе и УНИЦЕФ.

Недовољна сарадња свих кључних носилаца превенције вршњачког насиља и дјеловања у случајевима појаве вршњачког насиља је трећа проблемска област која је идентификована у току анализе проблема. Као узроци недовољне сарадње наводе се недовољна умреженост наведених актера и недовољна размјена информација како на пољу превентивних активности, тако и на пољу мјера интервенције у случајевима насиља. У контексту сарадње васпитно образовних установа и органа локалне управе истакнуто је да је организован састанак са свим директорима васпитно-образовних установа на којем је тема била и иницијатива Секретаријата за културу и образовање за сачињавање регистра даровитих ученика Општине Херцег Нови. Међутим, у пракси се као проблем наводи непостојање ефикасног механизма за идентификацију талентованих ученика и тај процес се најчешће своди на оне ученике који су добили награде на такмичењима. Такође, ученици истичу да промоција талентованих ученика може да постигне супротни ефекат, односно да буде повод за друге ученике да исмијавају талентоване и награђене ученике. Када је у питању сарадња васпитно образовних устано-

ва и медија раније је покренута иницијатива од стране Министарства просвјете да свака школа треба сваке седмице да промовише примјер неког успјешног ученика/це, али нажалост ова иницијатива није заживјела у пракси. У погледу унапређење сарадње међу кључним актерима, истакнуто је да би Општина Херцег Нови требало да финансира пројекте и програме невладиних организација које се баве сузбијањем вршњачког насиља, који до сада нису реализовани на подручју општине, а за које се средства могу обезбиједити из буџетских средстава намијењених за додјелу средстава НВО. Као могућа рјешења за јачање сарадње свих актера предложено је спровођење кампања које ће ујединити све актере у превенцији и сузбијању вршњачког насиља, спровођење заједничких истраживања о степену насиља међу школама и награђивање школа у којима је идентификован најмањи степен насиља, коришћење простора и програма будућег Омладинског клуба чије је формирање предвиђено и Акционим планом за имплементацију Стратегије за младе Општине Херцег Нови за 2019-2022. годину итд.

Неефикасна подршка и заштита жртва вршњачког насиља и починиоцима насиља је четврта проблемска област која је идентификована у оквиру анализе стања. Чланови/це радне групе који долазе из основних и средњих школа навели су да су главни облици насиља задиркивање, исмијавање, вријеђање, као и да су васпитне мјере неадекватне и немају ефекта. Ученици/це у школи најчешће не реагују када виде да се насиље догађа и истичу да је главни разлог томе страх да и они не постану жртве и да су одгојени и васпитани тако да се држе по страни и не мијешају у туђе проблеме. Проблем се темељитије одрађује ако је у питању насиље – поред појединачних разговора са ученицима уз присуство одјељенске старјешине, позивају се родитељи и воде заједнички разговори, спроводи поступак реституције. Најуобичајенија васпитна мјера је укор, који не само да није ефикасан, већ се дјеца најчешће хвале њиме. Васпитне мјере се примјењују тек када се деси физичко насиље или када се уништава школска имовина. Чланови групе су сагласни да подршку треба пружити како дјетету које трпи насиље, тако и оном које је починилац насиља и усмјеравати их на терапеутски рад. Истакнуто је да се искључењем ученика које је починилац насиља проблем не ријешава. Такође, рад са родитељима дјете жртва насиља и починиоца насиља није довољно развијен због недовољних капацитета васпитно-образовних установа са једне стране, као и због недовољне освијешћености и ангажовања родитеља. Везано за тему коме се дјеца обраћају и које све процедуре у школама постоје, истакнуто је да се Упутство школама „Подјела одговорности и поступање у циљу превенције и у случајевима појаве насиља“ не може спровести на начин на који је то дефинисано. Кутије повјерења се такође нијесу показале као ефикасан механизам за пријављивање случајева вршњачког насиља школама. Један од узрока неефикасног система заштите жртва насиља и починиоца насиља је и недовољан број стручног кадра у Центру за социјални рад у оквиру којег постоји једна стручна стручна служба за дјецу, младе, одрасле и стара лица у којој раде 4 особе, као и недовољан број стручног кадра у Дому здравља.

СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ

Стратешки циљ 1. Унапређење ангажованости постојећих ресурса у васпитно-образовним установама на превенцији насиља и стварању безбидног и подстицајног окружења

Оперативни циљеви:

- 1.1. Јачање капацитета запослених у васпитно-образовним установама за превенцију вршњачког насиља
- 1.2. Унаприједити знања и вјештине запослених у васпитно образовним установама за ненасилно рјешавање конфликта и асертивну комуникацију, са циљем да они буду узор (роле модели)
- 1.3. Успоставити ефикасне механизме за мониторинг и евалуацију квалитета васпитног рада стручног и наставног кадра и активности на пољу превенције вршњачког насиља

Стратешки циљ 2. Унапређење информисаности и повећање осјетљивости дјете, родитеља, наставника и осталих актера за препознавање вршњачког насиља и реаговања у случајевима насиља

Оперативни циљеви:

- 2.1. Подршка развоју и спровођењу иновативних програма и пројеката на тему сензибилисања дјете, ученика, родитеља и запослених у васпитно-образовним установама за препознавање вршњачког насиља и правовремено реаговање
- 2.2. Унаприједити подршку родитељима од стране ПП службе школе, стручних тимова, НВО, ЦСР, Савјета родитеља, Дома здравља
- 2.3. Повећати видљивост правила понашања и процедура у случајевима појаве вршњачког насиља

Стратешки циљ 3. Јачање сарадње свих кључних носилаца превенције вршњачког насиља и дјеловања у случајевима појаве вршњачког насиља

Оперативни циљеви:

- 3.1. Умрежавање свих васпитно-образовних установа, органа локалне управе, Центра за социјални рад, Дома здравља, Центра безбидности и цивилног сектора на територији Општине Херцег Нови
- 3.2. Унаприједити сарадњу васпитно-образовних установа и медија у циљу промовисања примјера добре праксе
- 3.3. Јачати сарадњу општине и невладиних организација које се баве превенцијом и сузбијањем вршњачког насиља

Стратешки циљ 4. Обезбиједити правовремену и адекватну подршку и заштиту жртвама вршњачког насиља и починиоцима насиља

Оперативни циљеви:

- 4.1. Спровођење поступака и процедура реаговања у ситуацијама насиља
- 4.2. Унаприједити савјетодавни рад са жртвама вршњачког насиља и починиоцима насиља
- 4.3. Ублажавање и отклањање последица насиља и ресоцијализација дјетета/ученика у заједницу вршњака и живот установе
- 4.4. Праћење и евидентирање врста и учесталости насиља и процењивање ефикасности програма заштите

АКЦИОНИ ПЛАН

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1. Унапређење ангажованости постојећих ресурса у васпитно-образовним установама на превенцији насиља и стварању безбједног и подстицајног окружења					
Оперативни циљ 1.1. Јачање капацитета запослених у васпитно-образовним установама за превенцију вршњачког насиља					
Активности које утичу на реализацију оперативног циља 1.1	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
Израда програма заштите ученика од вршњачког насиља и дискриминације	Израђен програм заштите ученика од вршњачког насиља и дискриминације у свим школама	Школски тим за заштиту ученика од насиља и дискриминације	I квартал 2020. године	Нису потребна средства	
1.1.2. Представити програм на стручним органима и састанку са техничким особљем и истаћи значај превенције	Организовани састанци стручних органа у свим школама Организовани састанци са техничким особљем у свим школама	Школски тим за заштиту ученика од насиља и дискриминације	II квартал 2020. године	Нису потребна средства	

1.1.3. Обезбиједити и дистрибуирати едукативни материјал за наставнике	Број дистрибуираног едукативног материјала за наставнике	Управа школе у сарадњи са НВО Јувентас	I квартал 2020. године	Нису потребна средства	
1.1.4. Подићи ниво безбједности у школама – побољшати дежурства, оградити школска дворишта, обезбиједити видео надзор	Број школа са редовним дежурствима Број школа са уређеним и ограђеним школским двориштем. Број школа које имају обезбијеђени видео надзор	Управа школе у сарадњи Министарством просвјете (МП)	Континуирано	3000 еура	Редовна буџетска средства школа, Општине, Министарства просвјете, МУП-а, донације привредника
Оперативни циљ 1.2. Унаприједити знања и вјештине заспослених у васпитно-образовним установама за ненасилно рјешавање конфликта и асертивну комуникацију, са циљем да они буду узорни (роле модели)					
Активности које утиче на реализацију оперативног циља 1.2.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
Организовати обуке за тренере и наставнике на тему ненасилно рјешавање конфликта и асертивна комуникација	Број организованих обука Број тренера и наставника који су просли обуку	Школа у сарадњи са Заводом за школство (ЗЗШ), Центром за стручно образовање (ЦСО), Општином, НВО	II квартал 2020. године	1200 еура	Редовна буџетска средства општине
1.2.2. Обука осталих наставника од стране тренера и наставника који су прошли претходну обуку	Број организованих обука Број обучених наставника	Обучени тренери и наставници у школама	III и IV квартал 2020. године	Нису потребна средства	

Оперативни циљ 1.3. Успоставити ефикасне механизме за мониторинг и евалуацију квалитета васпитног рада стручног и наставног кадра и активности на пољу превенције вршњачког насиља

Активности које утичу на реализацију оперативног циља 1.3	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
1.3.1. Израда и дистрибуција упитника за ученике, наставнике и родитеље о квалитету васпитног рада и превентивним активностима на пољу вршњачког насиља	Број анкетираних ученика, наставника и родитеља	Стручни тим школе за превенцију насиља (ПН)	IV квартал 2020. и 2021. године	Нису потребна средства	
1.3.2. Израда периодичних, полугодишњих извјештаја о реализованим активностима на превенцији вршњачког насиља	Број поднијетих извјештаја школама, Општини ХН	Тим за интерну евалуацију при школама	Континуирано	Нису потребна средства	

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2. Унапређење информисаности и повећање осјетљивости дјете, родитеља, наставника и осталих актера за препознавање вршњачког насиља и реаговања у случајевима насиља

Оперативни циљ 2.1. Подршка развоју и спровођењу иновативних програма и пројеката на тему сензибилисања дјете, ученика, родитеља и запослених у образовно васпитним установама за препознавање вршњачког насиља и правовремено реаговање

Активности које утичу на реализацију оперативног циља 2.1.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања

2.1.1. Креирање, штампа и истицање едукативног материјала- плаката	Број креираног, одштампаног и истакнутог едукативног материјала	Волонтерски клубови-секције Ученички парламент	I квартал 2020. године	300 еура	Редовна буџетска средства школа
2.1.2. Организовати разноврсне (међушколске) програме за дјецу/ученике у склопу ваннаставних активности (спортске, умјетничке - прослава „Дана ружичастих мајица“, позоришне представе итд, забавне) у школама и локалној заједници (на Дјечјем карневалу и сл)	Број организованих програма за дјецу/ученике у школама и локалној заједници Број дјеце/ученика која су учествовала у реализацији програма	Управе школа у сарадњи са Општином Херцег Нови и НВО	Континуирано	200 еура по школи домаћину програма	Редовна буџетска средства школа, општине, Мин. просвјете, Мин. спорта, пројекти и програми НВО, донаторска средства
2.1.3. Формирање и обучавање тимова за вршњачку едукацију у школама	Број формираних и обучених тимова за вршњачку едукацију у школама	Школе у сарадњи са НВО	Континуирано	Нису потребна средства	Редовна буџетска средства школа Пројекти и програми НВО
2.1.4. Организовање тематских радионица – прихватање различитости, ненасилна комуникација, итд.	Број организованих радионица у школама Број ученика који су похађали радионице на ове теме	Школе НВО	Континуирано	Нису потребна средства 600 еура	Редовна буџетска средства школа Пројекти и програми НВО

2.1.5.Организовање информативно едукативне кампање за сензибилисање дјеце, родитеља, наставника да допринесу смањењу вршњачког насиља	Број активности у току кампање	НВО у сарадњи са медијима	II квартал 2020.	2000 еура	Пројекти и програми НВО Донатор-ска средства
Оперативни циљ 2.2 Унаприједити подршку родитељима од стране ПП службе школе, стручних тимова, НВО, ЦСР, Савјета родитеља, Дома здравља					
Активности које утичу на реализацију оперативног циља 2.2.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
2.2.1.Припремити и дистрибуирати едукативни материјал за родитеље - флајере и дистрибуирати постојеће онлине едукативне материјале (Брошуру за родитеље и сл)	Број креираног и дистрибуираног едукативног материјала - флајера родитељима	Локална самоуправа у сарадњи са НВО (Јувентас)	I квартал 2020. и 2021.	(штампа) 300 еура	Редовна буџетска средства општине
2.2.2. Организовати тематске родитељске састанке и трибине за родитеље	Број организованих тематских родитељских састанака и трибина за родитеље Број родитеља који су присуствовали тематским родитељским састанцима и трибинама	Школе (Одјељенске старјешине и стручне службе)	Континурано	Нису потребна средства	

Оперативни циљ 2.3. Повећати видљивост правила понашања и процедура у случајевима појаве вршњачког насиља

Активности које утичу на реализацију оперативног циља 2.3.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
Дефинисати и редовно спроводити процедуру доношења правила понашања у школама	Дефинисана правила понашања на почетку сваке школске године	Школе (одјељенске старјешине и стручне службе)	Од почетка нове школске године 2020/2021.	Нису потребна средства	
2.3.2. Истаћи школска правила у најфреквентнијем простору школа	Постављена правила понашања у холловима школа, свим учионицама, на сајту итд. Истакнута порука у холловима школа „Ово је мјесто нулте толеранције на насиље“	Школе (наставници и ученици)	III квартал 2020. и 2021.	100 еура	Редовна буџетска средства школа

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3. Јачање сарадње свих кључних носилаца превенције насиља и дјеловања у случајевима појаве вршњачког насиља

Оперативни циљ 3.1. Умрежавање свих васпитно-образовних установа, органа локалне управе, Центра за социјални рад, Дома здравља, Центра безбједности и цивилног сектора на територији Општине Херцег Нови

Активности које утичу на реализацију оперативног циља 3.1.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања

3.1.1. Одржавање периодичних састанака кључних актера за превенцију и борбу против вршњачког насиља	<p>Број одржаних састанака кључних актера за превенцију и борбу против вршњачког насиља</p> <p>Број представника кључних актера који су присуствовали састанцима</p>	Локална управа	Континуирано	Нису потребна средства	
3.1.2. Организовање периодичних састанака ученичких парламената основних и средње школе	<p>Број организованих састанака ученичких парламената основне и средње школе (минимум један на почетку школске године)</p> <p>Број представника ученичких парламената који су присуствовали састанцима</p>	Ученички парламенти	Континуирано	Нису потребна средства	
3.1.3. Организовање заједничких састанака ППС свих ВОУ	<p>Број организованих састанака</p> <p>Број представника ППС који су присуствовали састанцима</p>	ВОУ	Континуирано	Нису потребна средства	
3.1.4. Отворити заједнички и редовно ажурирати Dropbox фолдер који ће садржати ресурсе везане за тематику вршњачког насиља	Креиран дропбокс фолдер	ИЦТ, Иван Горан Ковачић	I квартал 2020.	Нису потребна средства	

Оперативни циљ 3.2 Унаприједити сарадњу васпитно образовних установа и медија у циљу промовисања примјера добре праксе

Активности које утичу на реализацију оперативног циља 3.2.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
3.2.1. Информисати локалне медије о реализованим превентивним активностима у области вршњачког насиља у школама	Број објављених саопштења у медијима Број емитованих прилога о превентивним активностима у области вршњачког насиља у школама	Школе, локална самоуправа, медији	Континуирано	Нису потребна средства	
3.2.2. Локална заједница оглашава путем медија разноврсне активности (спортске, културно-забавне...) у којима учествују дјеца и млади	Број огласа у медијима	Локална самоуправа, медији	Континуирано	Нису потребна	
3.2.3. Редовно извјештавање о програмима превенције насиља у омладинској емисији „Туда, свуда, кроз Нови“, на радију Херцег Нови	Број радијских прилога, и анкета са младима	Школе Радио Херцег Нови	Континуирано	Нису потребна	

3.2.4. Израда нон-профит цинглова који би се емитовали у емисији „Туда, свуда, кроз Нови“ са поруком толеранције и ненасиља	Број емитованих дзинглова	НВО Радио Херцег Нови	Континуирано	Нису потребна	
3.2.5. Израда додатка школских листова на тему вршњачког насиља	Број објављених додатка на тему вршњачког насиља	Школе	Континуирано	Нису потребна	
Оперативни циљ 3.3 Унаприједити сарадњу општине и невладиних организација које се баве превенцијом и борбом вршњачког насиља					
Активности које утичу на реализацију оперативног циља 3.3.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
3.3.1. Подржати развој програма и пројеката невладиних на тему превенције и борбе против вршњачког насиља	Број подржаних пројеката и програма на општинском конкурс Број обухваћене дјеце, младих и родитеља овим програмима и пројектима	Општина Херцег Нови	I квартал 2020. и 2021. године	2000 еура	Редовна буџетска средства општине
3.3.2. Континуиран рад на аплицирању за пројекте који би се тицали вршњачког насиља	Број поднијетих пројеката који се тичу вршњачког насиља на актуелне конкурсе	НВО	Континуирано	Нису потребна	

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 4. Обезбиједити правовремену и адекватну подршку и заштиту жртвама вршњачког насиља и починиоцима насиља

Оперативни циљ 4.1. Спровођење поступака и процедура реаговања у ситуацијама насиља

Активности које утичу на реализацију оперативног циља 4.1.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
4.1.1. Спроводити адекватно предвиђене интервентне активности	Број случајева у којима је пружена адекватна подршка жртвама и починиоцима насиља	Школе, ЦСР, ДЗ, Центар безбједност,, правосудни органи	Континуирано	Нису потребна средства	

Оперативни циљ 4.2 Унаприједити савјетодавни рад са жртвама вршњачког насиља и починиоцима насиља

Активности које утичу на реализацију оперативног циља 4.2.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
4.2.1. Одржавање информативних састанака са представницима Дома здравља	Одржана 2 састанка са представницима Дома здравља	Општина, Јувентас и Дом здравља	II квартал 2020. и 2021. године	Нису потребна средства	
4.2.2. Припремити План подршке који укључује психосоцијалну и психотерапеутску подршку и мјере образовно-васпитног постигнућа (допунски рад, индивидуални рад и сл)	Креиран План подршке	Школе, ЦСР, Дом здравља	IV квартал 2020. године	Нису потребна средства	

4.2.3. Савјетодавно едукативни рад са родитељима	Број родитеља који је прошао кроз различите обуке Број родитеља који је користио услуге савјетовања	ВОУ, ЦСР, Дом здравља	Континуирано	Нису потребна средства	
Оперативни циљ 4.3. Ублажавање и отклањање последица насиља и ресоцијализација дјетета/ученика у заједницу вршњака и живот установе					
Активности које утичу на реализацију оперативног циља 4.3.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
4.3.1. Подршка и савјетодавно рад са жртвама насиља и починиоцима насиља- континуирана ресоцијализација	Број дјеце која учествују у процесу ресоцијализације Број савјетодавних услуга жртвама и починиоцима насиља	ВОУ ППС ЦСР ЦБ ДЗ	Континуирано	Нису потребна средства	
Оперативни циљ 4.4. Праћење и евидентирање врста и учесталости насиља и процењивање ефикасности програма заштите					
Активности које утичу на реализацију оперативног циља 4.4.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
4.4.1. Организовање редовних састанака за праћење свих појава насиља у школама	Број организованих састанака	Школски тим за превенцију вршњачког насиља у ВОУ	Континуирано	Нису потребна средства	

ФИНАНСИРАЊЕ, СПРОВОЂЕЊЕ И ПРАЋЕЊЕ АКЦИОНОГ ПЛАНА

Финансирање

На основу планираних активности које треба предузети у следећем периоду, предвиђено је да се буџетом општине одређује одређени износ од укупног годишњег буџета Општине, за финансирање дијела активности које су предвиђене Локалним акционим планом за превенцију и борбу против вршњачког насиља Општине Херцег Нови за период 2020-2022.

Осим средстава из буџета Општине, реализација планираних активности ће се финансирати и кроз буџет школа, као и кроз расположива средства међународних и домаћих донација која су доступна невладиним организацијама. Неопходно је истаћи да највећи број планираних активности не изискује планирање додатних средстава, већ су средства за њихову реализацију обезбијеђена у оквиру редовних буџетских средстава школа, Центра за социјални рад, Дома здравља итд.

Спровођење

За спровођење Локалног акционог плана за превенцију и борбу против вршњачког насиља Општине Херцег Нови за период 2020-2022, биће одговоран тим именован од стране председника општине.

Мониторинг и евалуација

Систем мониторинга (праћења) и евалуације обухвата све фазе и нивое спровођења Локалног акционог плана за превенцију и борбу против вршњачког насиља Општине Херцег Нови за период 2020-2022. и треба да обезбиједи информације о напретку и спровођењу дефинисаних активности, као и процјену успјешности планираних циљева. Основ за мониторинг и евалуацију је сам Акциони план. За спровођење мониторинга и евалуације, биће задужен претходно наведени међусекторски тим који ће бити формиран након усвајања Акционог плана. Тим ће пратити и подстицати имплементацију истог о чему ће обавјештавати јавност, али и припремити годишњи извјештај који ће поднијети Секретаријату за културу и образовање Општине Херцег Новог ради предузимања даљих процесних радњи на усвајању истог у локалном парламенту. У том циљу биће организовани редовни сасстанци чланова тима. Секретаријат за културу и образовање ће обезбиједити подршку у раду тима, кроз обављање стручних и административних послова, као и кроз прикупљање података о реализацији активности предвиђених Акционим планом.

**Радна група за израду Локалног акционог плана
за борбу против вршњачког насиља Општине Херцег Нови за период 2020. до 2022. године.**

Ред. бр.	Име и презиме	Организација / институција
1.	Ана Замбелић Пиштало	Секретарка Секретаријата за културу и образовање
2.	Јадранка Орландић	Самостална савјетница I за образовање, омладинску политику и сарадњу са НВО
3.	Весна Бојић Црногорчевић	Педагошкиња ЈУ Центар за социјални рад Херцег Нови
4.	Дејан Бијелић	Новинар ЈРДС Радио телевизија Херцег Нови
5.	Злата Црногорчевић	Професорица ЈУ ОШ „Орјенски батаљон“ Бијела
6.	Ивана Симовић	Ученица ЈУ ОШ „Орјенски батаљон“ Бијела
7.	Александра Марић	Представница НВО „Креативна Бока (КБ)“ омладинска радница
8.	Санела Јосиповић	Психолошкиња ЈУ Дјечји дом „Младост“ Бијела
9.	Гордана Мићуновић	Педагошкиња ЈУ ОШ „Милан Вуковић“ Херцег Нови
10.	Андреј Воучко	Ученик ЈУ ОШ „Милан Вуковић“ Херцег Нови
11.	Александра Контић	Специјална педагошкиња ЈУ ОШ „Илија Кишић“ Зеленика
12.	Хелена Михајловић	Ученица ЈУ ОШ „Илија Кишић“ Зеленика
13.	Татјана Релић	Психолошкиња ЈУ СМШ „Иван Горан Ковачић“ Херцег Нови
14.	Тара Томановић	Ученица ЈУ СМШ „Иван Горан Ковачић“ Херцег Нови

и принципи израде стратешких докумената предвиђени Методологијом развијања политика, израде и праћења спровођења стратешких докумената^[3] и то: принципи усклађености, финансијске одрживости, одговорности, сарадње надлежних органа, транспарентности, ефикасности и рационалног планирања. Локална управа овим документом обавезује се да предложене циљеве и активности унапређује и кроз координисани рад на спровођењу овог плана.

Неопходно је поменути да је израда и усвајање овог документа у складу са општим циљем **Стратегије за превенцију и заштиту дјете од насиља са акционим планом 2017–2021** који гласи „До 2021. године, омогућити за сву дјету у Црној Гори унапређену заштиту од свих облика насиља, укључујући занемаривање и експлоатацију“. То подразумијева јачање улоге националног система у оквиру мултидисциплинарног одговора у: превенцији насиља и заштити физичког и менталног здравља дјете која су изложена насиљу или су у ризику од насиља; пружању неге и услуга за дјету жртве насиља и ублажавању здравствених и других негативних посљедица насиља. Такође, неопходно је поменути да су Стратегијом као специфични циљеви, између осталог, препознати *унапређење законодавства и спровођење политика које дјету штите од свих облика насиља; унапређење институционалног оквира за професионалну, квалитетну и ефикаснију бригу и заштиту дјете и развијање животињних вјештина и ошорности код дјете како би се спријечило насиље и његове посљедице.*

---

3 Методологија развијања политика, израде и праћења спровођења стратешких докумената доступна на http://www.gsv.gov.me/stratesko_planiranje/strategije

1. ПОЈАМ ВРШЊАЧКОГ НАСИЉА

Под насиљем подразумијевамо намјерно и неоправдано наношење штете другоме. О насиљу код дјете говоримо када једно или више дјете узастопно и намјерно узнемирава, напада или повређује дјете које се не може одбранити. Може имати облик: пријетњи, тјелесних повреда, оговарања, узимања или уништавања ствари. Може укључивати и неугодне коментаре о дјететовој породици или родбини.

Не постоји опште прихваћена дефиниција вршњачког насиља којом би ова појава била најпотпуније описана у својој цјелокупној сложености. Неодређена дефиниција доноси опасност од претјеране процјене ове појаве и претјеране категоризације дјете као злостављача или жртви. Olweus (1993) је дефинисао насиље као понављано насилно понашање према релативно немоћном вршњаку. Smith, Schneider, Smith и Ananiadou (2004) дефинисали су вршњачко насиље као „нарочито злонамјеран начин насилног понашања карактеризираног понављаним насиљем против слабијих жртава које се не могу саме одбранити”^[4].

Насиље међу дјецом може бити *директно* и *индиректно*. Директно укључује: ругање, понижавање, вријеђање, критиковање, наређивање и захтијевање подређености, ударање, чупање и сл. Индиректно насиље је теже уочљиво, као нпр. намјерно искључивање дјетета из групних игара, оговарање дјетета итд.

Главни критеријум за класификовање насиља подразумијева начин на који се насилни поступак изводи тј. начин наношења штете. На основу овог критеријума насиље можемо подијелити у два главна облика *физичко* и *вербално*. *Физичко* које доводи до стварног или потенцијалног тјелесног повређивања – подразумијева ударање, гурање, штипање, чупање и сл. *Вербално* насиље, најчешће прати физичко, а подразумијева вријеђање, ширење гласина, задиркивање, исмијавање, оговарање.

У наведеним облицима насиља могу се издвојити и четири подврсте.

Емоционално/психолошко насиље подразумијева вербални и невербални напад, као и намјерно искључивање, избјегавање и запостављање од вршњачке групе. Овај облик насиља доводи до тренутног или трајног угрожавања психичког и емоционалног здравља и достојанства. Као последице ове врсте насиља могу се јавити губитак самопоуздања, мотивације и воље, здравствени проблеми узроковани стресом, често одсуствовање из школе услед психосоматских манифестација (бол у стомаку).

4 EUROPEAN SCHOOLNET – Истраживање Вршњачко насиље у школама доступно на http://enable.eun.org/c/document_library/get_file?uuid=1dc9200a-7b5d-48d5-ba35-927b58fdd7d0&groupId=4467490

Сексуално насиље подразумијева угрожавање сексуалног индентитета жртве омаловажавањем или приморавањем на неки вид сексуалне комуникације. Сексуално насиље може се остварити различитим начинима (вербално, постављањем неугодних коментара, питања, физички, директним контактом, излагањем жртве порнографском садржају, егзибиционизму и војеризму).

Електронско насиље се односи на објављивање повређујућих или сурових текстова или слика користећи интернет или друга дигитална средства комуникације. (*Willard, 2004.*) Овај облик насиља у посљедње вријеме постаје све више заступљен. Неке форме овог насиља могу бити: електронске поруке које садрже вулгарност и увреде, пријетеће поруке, лажно представљање, намјерно изостављање неког из on-line групе, форума, дискусионих листа. Овај облик насиља привлачан је и онима који примјењују насиље, зато што им пружа погодност коју други облици насиља немају, а то је анонимност.

Економско насиље подразумијева крађу и изнуђивање новца и других властитих предмета жртве.

2. ПРЕГЛЕД ПРАВНОГ И ИНСТУЦИОНАЛНОГ ОКВИРА У ОБЛАСТИ ВРШЊАЧКОГ НАСИЉА

2.1. Законодавни и стратешки оквир

Као што не постоји опште прихваћена дефиниција вршњачког насиља, тако ни у црногорском нормативно-правном оквиру није посебно препознат појам вршњачког насиља. Међутим, у ситуацијама када се догоди вршњачко насиље, надлежни органи, установе и институције поступају у складу са прописима којима је уређено питање насиља у породици, социјалне и дјечје заштите, поступања са малољетницима који су учиниоци кривичних дјела, као и другим прописима који на одређени начин уређују питања која се односе на насиље.

Црна Гора је ратификовала бројна међународна документа која представљају правни оквир за заштиту права и интереса дјете, међу којима је најзначајнији **Конвенција о правима дјетета**^[5], усвојена од Генералне скупштине Уједињених нација, 20. новембра 1989. Чланом 19. Конвенције је прописано ће државе-потписнице предузети све одговарајуће законске, управне, друштвене и образовне мјере да би се дијете заштитило од свих облика физичког, или менталног насиља, повреде или злостављања, занемаривања или немарног поступка, злоупотребе или експлоатације, укључујући и сексуално злостављање док је на бризи родитеља, законских старатеља или било које друге особе која се брине о дјетету. Такве заштитне мјере треба да у одговарајућој мјери укључују и дјелотворне поступке на успостављању друштвених програма да би се пружила потребна подршка дјетету и онима који се брину о дјетету, као и других облика спречавања и идентификације, пријављивања, препоручивања, истраживања, лијечења и праћења случајева злостављања дјете описаних раније и, када је то потребно, судско укључивање. Такође, чланом 39. Конвенције прописано је да ће државе-потписнице предузети све одговарајуће мјере да унаприједи физички и психолошки опоравак дјетета које је жртва било којег облика занемаривања, експлоатације или злостављања, мучења или било којег другог облика окрутног, нехуманог или понижавајућег поступка или казне, или оружаних сукоба. Такав опоравак и реинтеграција треба да се дешава у околини која даје потпору здрављу, самопоштовању и достојанству дјетета.

Устав Црне Горе^[6] јемчи и штити права и слободе, уз обавезу свакога да поштује права и обавезе других. Права и слободе свих, па и дјете, остварују се на основу Устава и потврђених међународних споразума, којима се даје примат у односу на национално законодавство. Сви су пред законом

5 Конвенција о правима дјетета (1989), доступна на ombudsman.co.me/djeca/docs/konvencijaopravimadjeteta.doc

6 Устав Црне Горе, доступан на: <http://www.skupstina.me/images/dokumenti/ustav-crne-gore.pdf>

једнаки, без обзира на било какву посебност или лично својство. Родитељи су обавезни да брину о дјечи, да их васпитавају и школују. Дијете ужива права и слободе примјерено његовом узрасту и зрелости. Дјетету се гарантује посебна заштита од психичког, физичког, економског и сваког другог искоришћавања или злоупотребе.

Када је у питању национално законодавство посебан значај има доношење **Породичног закона** (*“Службени листи РЦГ”, 1/07 и „Службени листи ЦГ” број 53/16*)⁷ који у члану 5 прописује да је држава дужна да поштује и унапређује права дјетета и предузима потребне мјере за заштиту дјетета од занемаривања, злостављања, експлоатације и дискриминације. Свако је дужан да обавијести центар за социјални рад о повреди права дјетета за коју сазна. Чланом 9а се утврђује да дијете не смије бити подвргнуто тјелесном кажњавању или било ком другом окрутном, нехуманом или понижавајућем поступању или кажњавању. Такође, у складу са овим Законом прописана је обавеза да је свако дужан да се руководи најбољим интересом дјетета у свим активностима које се директно или индиректно тичу дјетета (члан 5б) и забрањена је непосредна и посредна дискриминација дјетета (члан 5а).

Општи Закон о образовању и васпитању⁸ (*“Службени листи РЦГ”, бр. 64/02 и 31/05 и “Службени листи ЦГ”, бр. 49/07, 39/13, 44/13 и 47/17*) у члану 9а прописује да у установи није дозвољено: физичко, психичко и социјално насиље; злостављање и занемаривање дјеце и ученика; физичко кажњавање и vriјеђање личности, односно сексуална злоупотреба дјеце и ученика или запослених и сваки други облик дискриминације у смислу закона. У поступку рјешавања конфликта међу дјецом, ученицима, родитељима, усвојиоцима или старатељима и запосленим у установи могу се ангажовати посредници. Члан 97 став 1 тачка 8 овог Закона прописује да ученик има право на заштиту од свих врста насиља у школи, дискриминације, злостављања и занемаривања, док је чланом 98 прописана дужност ученика да поштује личност других ученика и његује другарске и хумане односе, као и да поштује правила школског, односно кућног реда. Ученици имају право и да образују ученички парламент. У случају причињене штете, ученик је у складу са чланом 98а овог Закона, одговоран да надокнади штету који учини у установи, док се поступак утврђивања одговорности ученика и начин надокнаде штете ближе уређује статутом установе.

Закон о заштити од насиља у породици⁹ (*“Службени листи ЦГ”, број 46/10*) утврђује облике насиља у породици, као и заштитне мјере. Неопходно је истаћи да је овим Законом прописано да су полиција, орган за прекршаје, Државно тужилаштво, Центар за социјални рад или друга установа социјал-

⁷ Породични закон, доступан на: <http://www.mpa.gov.me/biblioteka/zakoni>

⁸ Општи Закон о образовању и васпитању, доступан на: <http://www.mps.gov.me/biblioteka/zakoni>

⁹ Закон о заштити од насиља у породици, доступан на: <http://media.cgo-cce.org/2013/06/18-Zakon-o-zastiti-od-nasilja-u-porodici.pdf>

не и дјечје заштите, здравствена установа, као и други орган и установа који се баве заштитом, дужни да у оквиру својих овлашћења пруже потпуну и координирану заштиту која је неопходна за заштиту жртве насиља у зависности од степена њене угрожености. Органи и установе дужни су да у складу са законом дају приоритет рјешавању случајева насиља и обезбиједе међусобно обавјештавање и помоћ ради спречавања и откривања насиља, отклањања узрока и пружања помоћи жртви у успостављању услова за безбједан живот. Након сазнања за насиље, полиција ће без одлагања предузети радње и мјере у циљу заштите жртве, у складу са законима којима се уређује рад и овлашћења полиције, прекршајни поступак, кривични поступак и заштита свједока. Центар за социјални рад, односно друга установа социјалне и дјечје заштите, здравствена установа, као и други орган и установа који се баве заштитом дужни су да, без одлагања, пруже заштиту и помоћ жртви насиља у складу са својим надлежностима. Органи и претходно поменуте установе дужни су да воде бригу о свим потребама жртве насиља и омогуће јој приступ свим облицима помоћи и заштите.

Од посебне важности у контексту заштите жртава вршњачког насиља је члан 9 овог Закона којим је прописана дужност пријављивања насиља, тј. *дужности државног органа, групе органа, здравствене, образовне и групе установе да пријаве полицији учињено насиље за које сазнају у вршењу послова из своје надлежности, односно дјелатности*. Пријаву о учињеном насиљу дужно је да полицији поднесе одговорно лице у органу или установи, као и здравствени и социјални радник, наставник, васпитач и друго лице које сазна за учињено насиље у вршењу својих послова. Орган за прекршаје и полиција дужни су да обавијесте центар за социјални рад о пријављеном насиљу. Чланом 39 овог Закона је прописана и прекршајна одговорност другог лица, односно новчана казна од двоструког до десетоструког износа минималне зараде у Црној Гори за прекршај одговорног лица у државном органу, другом органу, здравственој, образовној и другој установи, здравственог и социјалног радника, наставника, васпитача и другог лица ако не пријави полицији учињено насиље за које сазна у вршењу својих послова.

Законом о забрани дискриминације¹⁰ (*“Службени лист ЦГ”*, бр. 46/10, 18/14 и 42/17) прописано је да се дискриминацијом сматра свако правно или фактичко прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање поступања према једном лицу, односно групи лица у односу на друга лица, као и искључивање, ограничавање или давање првенства неком лицу у односу на друга лица, које се заснива на раси, боји коже, националној припадности, друштвеном или етничком поријеклу, вези са неким мањинским народом или мањинском националном заједницом, језику, вјери или увјерењу, политичком или другом мишљењу, полу, промјени пола, родном идентитету, сексуалној оријентацији и/или интерсексуалним карактеристикама, здравственом стању, инвалидитету, старосној доби, имовинском стању, брачном или породичном стању, припадности групи или претпоставци о припадности групи, политичкој партији или другој организацији, као и другим личним својствима.

¹⁰ Закон о забрани дискриминације, доступан на www.sluzbenilist.me

Посебни облици дискриминације који су утврђени чланом 7 овог Закона и који су у непосредној вези са вршњачким насиљем су узнемиравање и сексуално узнемиравање. Узнемиравање неког лица или групе лица по неком од претходно наведених основа је свако нежељено понашање, укључујући и узнемиравање путем аудио и видео надзора, мобилних уређаја, друштвених мрежа и интернета, које има за циљ или чија је последица повреда личног достојанства, изазивање страха, осјећаја понижности или увријеђености или стварање непријатељског, понижавајућег или уврједљивог окружења и сматра се дискриминацијом. Дискриминацијом се сматра и свако нежељено, вербално, невербално или физичко понашање сексуалне природе, којим се жели повриједити достојанство неког лица или групе лица, односно којим се постиже такав учинак, а нарочито када такво понашање изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће, застрашујуће, деградирајуће или уврједљиво окружење. У случају појаве неке од наведених врста дискриминације, између осталог, и као облик вршњачког насиља може се поднијети притужба заштитнику/ци људских права и слобода Црне Горе, који поступа у складу са Законом о заштитнику људских права и слобода. Такође, свако ко сматра да је угрожен одређеним видом дискриминације има право на покретање поступка заштите пред судом. Ова врста поступка се води по хитном поступку.

Законом о социјалној и дјечијој заштити¹¹ (*“Службени лист ЦГ”*, бр. 27/13, 1/15, 56/16, 66/16, 1/17, 42/17 и 50/17), прописана је забрана дискриминације корисника по основу расе, пола, старости, националне припадности, социјалног поријекла, сексуалне оријентације, вјероисповести, политичког, синдикалног или другог опредељења, имовног стања, културе, језика, инвалидитета, природе социјалне искључености, припадности одређеној друштвеној групи или другог личног својства (члан 7). Такође, чланом 7 став 1 тачка 6 овог Закона прописано је да се социјална и дјечја заштита заснива на принципу уважавања најбољег интереса корисника у остваривању права из дјечје заштите. Врсте услуга у области социјалне и дјечије заштите утврђене су чланом 60 овог Закона и то су:

- 1) процјена и планирање;
- 2) подршка за живот у заједници;
- 3) савјетодавно-терапијска и социјално-едукативна услуга;
- 4) смјештај;
- 5) неодложне интервенције и
- 6) друге услуге.

Законом о здравственој заштити (*“Службени лист ЦГ”*, бр.3/2016, 39/2016, 2/2017 и 44/2018.), прецизирано је да у случају пријаве насиља од стране дјетета, његових родитеља, Центра за социјални рад, Управе полиције и неког другог субјекта, здравствене установе, одмах по доласку дјетета које је жртва насиља раде детаљан преглед и утврђују да ли постоје евентуалне тјелесне повреде, након

¹¹ Закон о социјалној и дјечијој заштити, доступан на www.sluzbenilist.me

чега су дужни да збрину ту особу. Након спроведеног поступка, обавјештавају се родитељи односно Центар за социјални рад о почињеном насиљу, након чега се одређује даљи ток поступања са жртвом насиља и упућује ка другим надлежним органима и институцијама, ради њихове заштите права.

Закон о поступању према малољетницима у кривичном поступку¹²⁾ (*“Службени лист Црне Горе”, бр.064/11 од 29.12.2011, 001/18 од 04.01.2018*) уређује поступање према малољетнику као учиниоцу кривичних дјела, и дјетету и малољетнику као учесницима у поступку које се заснива на поштовању људских права и основних слобода; уважавању најбољег интереса малољетних лица; разумљивости језика, употреби технологије прилагођене узрасту и степену развијености малољетног лица; поштовању права на приватност малољетног лица у свим фазама поступка; што већем избјегавању ограничења личне слободе малољетника; подстицању примјене алтернативних мјера и начина поступања према малољетницима; давању предности кривичним санкцијама које се не извршавају у институционалним условима; давању посебног значаја обуци и специјализацији кроз мултидисциплинарни приступ и институционалну сарадњу. Такође, Законом о поступању према малољетницима у кривичном поступку, као основно начело прописано је уважавање најбољег интереса малољетника, што се се огледа у следећем: малољетнички поступак је хитне природе и све радње се предузимају хитно, без одлагања, а органи који учествују у поступку према малољетнику, други органи и установе од којих се траже обавјештења, извјештаји или мишљења, као и сви други субјекти поступка према малољетнику, дужни су да поступају најхитније како би се поступак што прије завршио. Тужилац у пракси што више подстиче примјену - алтернативних мјера (опомена и васпитни налог) чији је циљ да се према малољетнику не покреће поступак или да се поступак обустави, те да се утиче на правиан развој малољетника и јачање његове личне одговорности како убудуће не би чинио кривична дјела. Постоје различите врсте васпитних налога и то су: поравнање са оштећеним; редовно похађање школе или редовно одлажење на посао; укључивање у одређене спортске активности; обављање друштвено корисног или хуманитарног рада; плаћање новчаног износа у корист хуманитарне организације, фонда или јавне установе; подвргавање одговарајућем испитивању и одвикавању од зависности изазване употребом алкохола или дроге; укључивање у појединачни или групни третман у одговарајућој здравственој установи, савјетовалишту или другој одговарајућој организацији; похађање курсева за стручно оспособљавање или припрема и полагање испита и уздржавање од посјеђивања одређеног мјеста или контакта са одређеним лицима. У раду са малољетницима искључиво поступају специјализована лица односно лица која су стекла посебна знања о правима дјетета и то овлашћени полицијски службеници, државни тужиоци за малољетнике, судије за малољетнике, адвокати, те представници Стручне службе у вишим судовима и Врховном државном тужилаштву који дају стручно мишљење, обавјештење и другу стручну помоћ у поступању према малољетним лицима као

¹²⁾ Закон о поступању према малољетницима у кривичном поступку доступан на <http://www.mpa.gov.me/biblioteka/zakoni?alphabet=lat&sortDirection=Desc>

учесницима у кривичном поступку. Кривични поступци се воде према мјесту гдје малољетник има пребивалиште без обзира гдје је кривично дјело извршено. Подаци о поступку према малољетнику и одлука у том поступку, као и подаци о том малољетнику не смију се објављивати у медијима.

Законом о поступању са малољетницима у кривичном поступку предвиђен је посебно поступак посредовања. Државни тужилац за малољетнике рјешењем упућује малољетника и оштећеног на поступак посредовања када нађе да има услова за примјену васпитног налога, поравнање са оштећеним, како би се извињењем, радом, накнадом штете или на други начин отклониле штетне посљедице кривичног дјела. Државни тужилац за малољетнике повјерава вођење поступка посредовања посебно обученом лицу које је завршило обуку за посредовање између малољетника и оштећеног (посреднику). Малољетник и оштећени споразумно одређују посредника, а уколико се не могу споразумјети посредника ће одредити државни тужилац за малољетнике са списка посредника. Рјешењем о примјени васпитног налога одређује се предмет поравнања, односно обавеза малољетника, вријеме трајања васпитног налога или потврђује да је малољетник обавезу већ извршио и упозорава малољетника да у том времену васпитни налог може бити замијењен другим васпитним налогом или укинут.

Остали релевантни закони у области вршњачког насиља су: **Законик о кривичном поступку, Закон о полицији, Кривични законик, Закон о накнади штете жртвама кривичног дјела насиља, Закон о заштитнику људских права и слобода, Закон о посредовању, Закон о медијима** итд.

У погледу стратешког оквира, најважнији документ је **Стратегија за превенцију и заштиту дјеце од насиља са акционим планом 2017–2021**. чији је општи циљ ојачати улогу националног система у оквиру мултидисциплинарног одговора у: превенцији насиља и заштити физичког и менталног здравља дјеце која су изложена насиљу или су у ризику од насиља; пружању њега и услуга за дјецу жртве насиља и ублажавању здравствених и других негативних посљедица насиља. Такође, неопходно је поменути да су Стратегијом као специфични циљеви, између осталог, препознати унапрјеђење законодавства и спровођење политика које дјецу штите од свих облика насиља; унапређење институционалног оквира за професионалну, квалитетну и ефикаснију бригу и заштиту дјетета и развијање животних вјештина и отпорности код дјеце како би се спријечило насиље и његове посљедице. Стратегијом су планиране бројне активности које за циљ имају превенцију и борбу против вршњачког насиља као што су: конципирана и примјена програма усмјерених на смањивање вршњачког насиља; развој и примјена програма чији је фокус подршка дјецу из осјетљивих група за јачање вјештине самозаштите од свих облика насиља; у оквиру редовних и ваннаставних школских програма спровођење превентивне активности у циљу промовисања права дјетета и принципа ненасиља; креирање и имплементација свеобухватне обуке и едукације здравствених радника који раде и долазе у контакт с дјецом, с акцентом на изабране медијатре и тинекологе, за препознавање свих форми насиља над дјецом; јачање капацитета запослених у центрима за социјални рад за заштиту

жртва насиља; прилагођавање рада мултидисциплинарних оперативних тимова за заштити од насиља на локалном нивоу иошребима конкретној случаја ишд.

Општина Херцег Нови је у децембру 2018. године усвојила Стратегију за младе 2019-2022. и план акције (ЛПАМ) за 2019¹³ којима су утврђени циљеви, мјере и активности омладинске политике на општинском нивоу. Израда овог документа којом је координирао Секретаријат за културу и образовање базирала се на партиципативном процесу који је укључивао анализу стања, стратешко и акционо планирање, као и шире консултације са младима у заједници. Кључни исходи Стратегије који су од значаја и за област вршњачког насиља су унапријеђење положаја младих у друштву и креирани услови за спровођење омладинске политике; унапређење броја, квалитета и приступа сервисима за подршку развоју пуних потенцијала и унапређење нивоа здравља и безбједносне културе младих у Општини Херцег Нови. Такође, стратешким мјерама је предвиђено, између осталог, формирање Савјета за младе и Омладинског клуба, унапређење подршке развоју психо-физичког здравља и промоцији здравих стилова живота младих, као и унапређење капацитета актера за спровођење програма превенције промоције здравих стилова живота.

2.2. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР:

КЉУЧНИ АКТЕРИ У ПРЕВЕНЦИЈИ И БОРБИ ПРОТИВ ВРШЊАЧКОГ НАСИЉА НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ

Институционални оквир за превенцију и борбу против вршњачког насиља у Општини Херцег Нови обухвата следеће актере:

- Васпитно-образовне установе
- Општину Херцег Нови
- ЈУ Центар за социјални рад за Општину Херцег Нови
- Центар безбједности Херцег Нови, Основно државно тужилаштво и Основни суд у Херцег Новом
- Дом здравља Херцег Нови
- Цивилни сектор

¹³ Стратегија за младе 2019-2022.и план акције (ЛПАМ) за 2019. доступна на линку <http://www.hercegnovi.me/downloads/StrategijaZaMalde13.12.2018.pdf>

2.2.1. Образовно васпитне установе

Образовно васпитне установе представљају мјеста гдје дјеца проводе највећи дио дана и имају најзначајнију улогу у превенцији вршњачког насиља, откривању и пријављивању насиља, као и у пружању подршке у третману и праћењу. Према подацима Завода за школство^[14], на територији Општине Херцег Нови се налазе једна државна предшколска установа, четири државне основне школе, једна државна средња школа и 1 државна школа за основно музичко образовање и то:

- ПУ „Наша радост” (1 106 дјеце);
- ЈУ ОШ „Милан Вуковић” (717 ученика);
- ЈУ ОШ „Илија Кишић” (381 ученик);
- ЈУ ОШ „Дашо Павичић” (1380 ученика);
- ЈУ ОШ „Орјенски батаљон” (614 ученика);
- ЈУ СМШ „Иван Горан Ковачић” (935 ученика) и
- ЈУ Школа за основно музичко образовање (421 ученик).

Поред наведених установа, на територији Општине Херцег Нови налази се и **ЈУ Дјечији дом „Младост”- Бијела**. Ова установа се бави збрињавањем дјеце лишене родитељског старања и дјеце чији је развој ометен породичним приликама и једина је установа овог типа на територији Црне Горе. Осим бриге за дјецу која се налазе на резиденцијалном смјештају у оквиру установе функционишу и четири сервиса помоћи и подршке, лиценцирана од стране Министарства рада и социјалног старања. Један од њих је и Национална дјечија СОС линија (116 111), као бесплатна, анонимна и повјерљива телефонска услуга намијењена дјечи са територије Црне Горе. Поред професионалне подршке, коју дјеца могу добити од обучених савјетника по питању свих њихових проблема и недоумица, базични циљ овог сервиса јесте превенција и заштита дјеце од свих облика насиља.

У случају вршњачког насиља, са дјецом/ ученицима који су починиоци или жртве вршњачког насиља у поступају **психолози** и **педагози** чија улога је дјеловање на личност и понашање ученика на начин да се та врста насиља не понови, односно у старту превентивно дјелује. Завод за школство у оквиру документа *“Стандарди компетенција за наставнике и директора”^[15]* препознаје значајну улогу педагога и психолога у васпитно - образовним установама обзиром на динамичне промјене које се одвијају у свим сферама живота и које доводе до промјена и у самој школи. Према *Стандардима* од педагога се очекује да кроз континуирано професионално усавршавање и одговорну партиципацију

¹⁴ Списак и контакти васпитно образовних установа у ЦГ доступан на <http://www.mps.gov.me/rubrike/spisak-obrazovnih-ustanova>

¹⁵ „Стандарди компетенција за наставнике и директора“ Завод за школство, децембар 2016. године доступан на: <http://www.zzs.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rId=262286&rType=2>

у цјелокупном дјеловању васпитно-образовне установе доприноси њеном квалитетнијем раду и истовремено сопственом развоју. Посао педагога обухвата најшира подручја рада – од планирања и програмирања до врједновања резултата уз сарадњу са свим актерима у том процесу. Наводи се да професионалне компетенције педагога подразумевају његову стручну оспособљеност и способност дјелотворног повезивања педагошке теорије и праксе.

Психолози у васпитно образовним установама помажу дјечи/ученицима да се развијају и остварују постигнућа у складу са својим потенцијалима. У томе се препознаје широк спектар услуга, на линији образовање–ментално здравље, које психолог може да пружи дјечи/ученицима, њиховим породицама, школи и систему образовања. Заједно са особљем школе/ПУ, са родитељима, стручњацима за ментално здравље и социјалну заштиту, психолог доприноси изградњи и одрживости сигурног и безбједног амбијента за свеобухватан физички и психички развој сваког дјетета и младе особе. У томе се посебно наглашава снажна повезаност ПУ/школе и породице^[16].

У циљу превенције и пружања смјерница педагозима, психолозима, наставницима и другим актерима за поступање у случају појаве вршњачког насиља, Министарство просвјете и Канцеларија УНИЦЕФ-а у Црној Гори реализовали су у дијелу основних школа пројекат “Школа без насиља”. Кључни резултати овог пројекта су **Брошура за родитеље**^[17], **Упутство школама „Подјела одговорности и поступање у циљу превенције и у случајевима појаве насиља”**^[18] и **Приручник Школа без насиља – ка сигурном и подстицајном окружењу за дјецу чији је циљ препознавање и спрјечавање насиља у школама**^[19].

Главне смјернице које су произашле из **Упутства за поступање у школама** са циљем сузбијања и правовременог препознавања вршњачког насиља су:

- основати тим који ће пратити процес превенције насиља и изабрати координатора (по правилу члан стручне службе);
- спровести Упитник (случајни узорак ученика и сл);
- спровести обуке наставника/наставница за рад са ученицима/ученицама о вриједностима и правилима и за спровођење реституције;

---

¹⁶ Преузето из документа „Анализа законодавног оквира и политика из области вршњачког насиља доступној на <http://www.stopnasilju.me/files/documents/1558960513-Analiza.pdf>

¹⁷ Брошура за родитеље доступна на линку <http://www.mps.gov.me/biblioteka/dokument>

¹⁸ Упутство школама „Подјела одговорности и поступање у циљу превенције и у случајевима појаве насиља“, Министарство просвјете (2015) доступно на <http://www.mps.gov.me/biblioteka/dokument>

¹⁹ Приручник Школа без насиља- ка сигурном и подстицајном окружењу за дјецу Како спријечити насиље у школама доступан на http://files.unicef.org/montenegro/SBN_za_web_final.pdf

- на почетку сваке школске године кроз радионице конципирати правила за сва одјељења и све разреде – час одјељенског старјешине, а из њих формулисати правила школе (позитивна форма);
- поставити правила на видљива мјеста у учионици и холу школе;
- спровести родитељски састанак (одјељенске старјешине и родитељи – сва одјељења);
- примјењивати и евидентирати реституцију;
- вршњачка подршка и „кутија повјерења“;
- организовати редовне састанке за праћење свих појава насиља у школи;

Упутством је предвиђено да школски тим за заштиту дјецe од насиља чине: управа школе (директор/ица), стручни сарадници и наставник/ца који је у непосредном контакту са дјететом. Улога тима је да запосленима олакша процедуру помоћи дјеци када се посумња да су изложена некој врсти насиља. Остварује комуникацију школе са Центром за социјални рад и осталим појединцима или службама које се баве заштитом дјецe од насиља. Брине о организовању и спровођењу мјера плана заштите, а у вези су са школом. Такође, предвиђено је спровођење едукација са циљем да запослени у школи (наставно и ваннаставно особље) добију праве информације о томе како да поступају када сумњају да је дијете жртва насиља. То подразумијева примјену континуираних радионица о правилима и вриједностима и реаговању на насиље и обуке за спровођење реституције. Посебан акценат је стављен на институт “реституције” као методе која је оријентисана према могућностима исправљања, а не кажњавања (надокнада учињене штете или направљене грешке).

2.2.2. Општина Херцег Нови

Законом о локалној самоуправи („Сл.лист ЦГ“, бр. 2/2018 и 34/2019)^[20] и Статутом Општине Херцег Нови^[21] прописани су послови општине који, између осталог, подразумијевају и доношење планова и програма за поједине области, као и учествовање у обезбјеђивању услова и унапређењу дјечје заштите, образовања и других области од интереса за локално становништво. У складу са чланом 11 Одлуке о организацији и начину рада локалне управе Општине Херцег Нови^[22], Секретаријат за културу и образовање врши послове управе који обухватају израду и спровођење омладинске политике, реализацију одлука СО из дјелокруга образовања и вредновање и подстицај даљег школовања награђивањем талентованих ученика, додјелу новчаних награда ученицима без родитељског старања

²⁰ Закон о локалној самоуправи доступан на <https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/zakon-o-lokalnoj-samoupravi.html>

²¹ Статут Општине Херцег Нови доступан на <http://www.hercegnovi.me/rss/opsta-akta>

²² Одлука о организацији и начину рада локалне управе доступна на <http://www.hercegnovi.me/downloads/pravilnici/odluka%20o%20organ%20i%20nacinu%20rada%20lok%20uprave%202018.pdf>

према одредбама Одлуке о стипендирању и награђивању студената (Сл.лист ЦГ-општински прописи бр.28/18). У области ученичког стандарда примјењује Одлуку о субвенцији трошкова превоза у приградском и међуградском саобраћају за одређене категорије ученика („Сл.лист ЦГ-општински прописи“ број:29/12,28/18) за остваривање права на субвенцију трошкова превоза ученицима гдје из породице путује више од једног дјетета у приградском и међуградском саобраћају, са сеоских подручја, корисници материјалног обезбјеђења при ЈУ Центар за социјални рад Херцег Нови, дјеца без родитељског старања и која су смјештена у хранитељској породици.

Сходно одредби члана 35 став 2 и 3 Закона о основном образовању и васпитању („Сл.лист РСГ“ бр. 64/02, 49/07, „Сл. лист Црне Горе „бр. 45/10, 40/11,39/13, 47/17) општински орган управе у чијој надлежности је образовање, доставља списак дјеце дорасле за упис у први разред по насељима која припадају подручју школе за текућу школску годину. Списак по насељима која припадају школама ради се сходно одредбама Одлуке о одеђивању назива насеља, улица и тргова у Херцег Новом („Сл. лист Црне Горе-општински прописи“бр.44/15 и 21/16). Добитницима дипломе „Луча „ за основно и средње образовање се свечано уручују књиге са посветом и дипломе Општине Херцег Нови од стране председника Општине са сарадницима. Исте се додјељују ученицима основних и средње школе такође и за освојена прва три мјеста на Државном и Међународном такмичењу. Сходно плану и програму СО Херцег Нови у сарадњи са васпитно-образовним установама припрема информацију о стању у истим на крају претходне и на почетку текуће школске године.

Полазећи од наведеног, Секретаријат за културу и образовање континуирано сарађује са васпитно-образовним установама на територији општине, пружа подршку у инфраструктурним пројектима образовних установа, реализује набавке уџбеника за новске основце а такође је иницирао и израду регистра даровитих ученика сходно Правилнику о подршци образовању даровитих ученика и студената („Сл.лист ЦГ-општински прописи бр. 32/19). Секретаријат за културу је такође иницирао и координирао процес израде локалне Стратегије за младе и Акционог плана за њену примјену. У том контексту је неопходно поменути да је у циљу јачања међусекторске сарадње и успостављања механизма за спровођење омладинске политике на локалном нивоу Стратегијом предвиђено формирање (општинског) Савјета за младе, као и формирање Омладинског клуба Општине Херцег Нови у циљу унапређења услова и сервиса за развој пуног потенцијала младих на локалном нивоу.

2.2.3. ЈУ Центар за социјални рад за Општину Херцег Нови

ЈУ Центар за социјални за Општину Херцег Нови је јавна установа која има важну, сложену и незамјенљиву улогу и одговорност у пружању подршке жртвама вршњачког насиља, извршиоцима насиља, као и у спровођењу заштитних мјера у конкретним случајевима. У складу са Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији бр. 09-2368/2015 од 22. јуна 2015. године, Центар обавља дјелатност у оквиру три службе, међу којима је и Служба за дјецу и младе, одрасла и стара лица, у којој су запослена 5 лица. Ова служба је надлежна, између осталог, за пружање заштите дјечи који су жртве злостављања, занемаривања, насиља у породици и експлоатације или код којих постоји опасност да ће постати жртве.

Процедура поступања Центра за социјални рад у случају вршњачког насиља представљена је у Упутству школама „Подјела одговорности и поступање у циљу превенције и у случајевима појаве насиља“, као и на званичној интернет страници ЈУ Центри за социјални рад. Центар за социјални рад пружа подршку жртвама вршњачког насиља, савјетодавни рад починиоцима насиља и њиховим родитељима, надзор њиховог понашања и остале заштитне мјере. Стручни радници Службе за дјецу и младе, одрасла и стара лица, преиспитују ситуацију, утврђују особине личности дјетета, у којим ситуацијама је дијете склоно да се неадекватно понаша, шта је довело до инцидента и таквог понашања.

Након обраде дјететове личности и разговора са родитељима, по потреби утврђује План и програм заштите и рада, у зависности да ли је дјете жртва или починилац, а све у циљу побољшања његовог понашања и боље адаптације у школи. Планом се прецизирају и договарају мјере како би се заједничком сарадњом што успјешније радило на третману жртава и починиоца насиља.

Стручни радници фокусирају пажњу на унапређење просоцијалног начина размишљања, успостављања одговарајућег нивоа контроле импулса, развоја осјећаја одговорности и прихватања последица за сопствено понашање. Помажу у развијању вјештина коминирања за ненасилно рјешавање конфликта и унапређење односа са вршњацима и породицом. Усмјеравају структурисање слободног времена (адекватни садржаји, рекреативне и спортске активности), мотивишу за развој осјећаја одговорности и дужности према обавезама, себи, родитељима, другима. Инсистира се на редовним доласцима на савјетодавни рад. Важно је оснаживати родитеље, али и вршити надзор родитељског права када за тим постоји потреба.

2.2.4. Центар безбједности, Основно државно тужилаштво и Основни суд у Херцег Новом

Поступање полиције и службеника правосуђа у случају појаве насиља над дјецом, уређено је Законом о полицији, Законом о поступању са малољетницима у кривичном поступку, Кривичним закоником, Закоником о кривичном поступку, Законом о судовима итд. Овим прописима је детаљно разрађен поступак, казне и мјере које се предузимају према малољетним и пунољетним лицима који су починиоци насиља и утврђују органи надлежни за поступање у наведеним случајевима. Службеници Центра безбједности који су едуковани и оспособљени да идентификује дјецу жртве вршњачког насиља, као и да поступају с дужном пажњом у таквим ситуацијама, умногоме могу да ублаже трауму којој су изложена дјеца жртве. Полиција треба блиско да сарађује с правосудним системом, који треба да кажњава учиниоце, штити жртве и даје примјер поступања у најбољем интересу дјетета, заједно с адвокатима, форензичким експертима и социјалним службама. Херцег Нови има основни суд, основно државно тужилаштво и подручни орган за прекршаје. Поступак према малољетнику води државни тужилац за малољетнике, судија за малољетнике и вијеће за малољетнике мјесно надлежног суда. У малољетничким предметима у Херцег Новом поступају два државна тужиоца која су прошли обуку о поступању према малољетницима. Судија за малољетнике суди за кривична дјела из надлежности основног суда и за кривична дјела из надлежности вишег суда за која је као главна казна прописана новчана казна или казна затвора до десет година.

2.2.5. Дом здравља Херцег Нови

Дом здравља Херцег Нови је јавна установа примарне здравствене заштите у општини Херцег Нови. ЈЗУ Дом здравља Херцег Нови остварује ПЗЗ у четири објекта на територији општине Херцег Нови и то у централној згради Дома здравља, амбуланти Игало, амбуланти Топла и здравственој станица Бијела.

Дом здравља је препознат као кључна институција у којој почиње интервенција, јер су запослени у позицији да уоче ране сигнале насиља, развојних и бихевиоралних проблема, те могу да помогну да се осигура благовремена интервенција уколико пријављују или упућују случајеве полицији или социјалним службама. Здравствени радници најчешће први долазе у контакт са злостављаном особом и зато је од посебног значаја да здравствени радници на прикладан, стручан начин, са пуно пажње и стрпљења обаве преглед, евидентирају све видљиве повреде и пријаве сумњу на насиље полицији одмах, у току или непосредно после указане лекарске помоћи. У циљу помоћи здравственим радницима да унаприједи свој рад у области идентификације случајева злостављања, занемаривања и насиља, пријављивања и даљег упућивања надлежним службама, Министарство здравља је израдило

посебан Протокол за поступање здравствених радника у превенцији и заштити дјете од насиља. Сврха Протокола је:

- да пружи смјернице и оснажи рад здравствених радника и здравствених сарадника на превенцији и третману дјете изложене насиљу, злостављању, занемаривању и експлоатацији;
- да пружи смјернице о поступању здравствених радника и здравствених сарадника у случајевима сумње на злостављање и занемаривање дјете;
- да дефинише примјену специфичних поступака и мјера, које здравствени радници и здравствени сарадници треба да спроводе у свим установама и приватним праксама у оквиру система здравствене заштите.

При Дому здравља ради и Савјетовалиште за младе, и то свим радним данима од 8 до 15 ч. Долазак је потребно најавити на број телефона 343-111/локал 112. Савјетовалиште за младе Дома здравља Херцег Нови основано је 2009. године. У њему ради медицинска сестра, док се по потреби ангажују изабрани доктори за дјету и одрасле, изабрани гинеколог, сестра из Савјетовалишта за дијабетес, ХИВ-а, епидемиолог, психолог итд. У Савјетовалишту се спроводе индивидуална и групна савјетовања на следеће теме: промоција здравља и здравих стилова живота, превенција пушења, дијабетеса и сексуално преносивих инфекција. Такође, корисницима је обезбијеђена и школа родитељства и психолошко припрема за порођај. Своје активности Савјетовалиште за младе реализује и у школама, Дјечјем дому „Младост“, на студијском програму примјењене физиотерапије у Игалу. Поред поменутих едукативних трибина промоцију својих активности и услуга врше и путем локалних медија, огласа и посредством изабраних доктора. Дом здравља има такође значајну улогу и у превенцији насиља, кроз организовање различитих едукативних програма попут програма „Родитељства за **цјеложивотно здравље**“. Према доступним подацима са сајта Дом здравља Херцег Нови организује бесплатан дванаестонедјељни програм Родитељство за цјеложивотно здравље, намијењен родитељима дјете узраста од 2 до 9 година, а који желе да унаприједи комуникацију и квалитет односа са дјететом, али и ријеше конкретан изазов/проблем када је родитељство у питању.

2.2.6. Цивилни сектор

Борба против вршњачког насиља захтијева свеобухватан мултидисциплинарни приступ који подразумева сарадњу свих наведених установа, укључујући и сарадњу са цивилним сектором. У складу са евиденцијом активних НВО за Општину Херцег Нови коју води Министарство јавне управе^[23], у овој општини је регистровано 279 невладиних организација. У Информатору за дјету и младе општине

²³ Евиденција активних НВО за Општину Херцег Нови доступна на линку http://www.mju.gov.me/rubrike/dobra_javna_uprava_i_djelovanje_nvo/evencija/evencije_iz_registra

Херцег Нови. штампаном ове године, наведено је укупно једанаест НВО које у фокусу свог рада имају дјецу и младе: Омладински центар Херцег Нови, Одред извиђача Орјен, Омладински културни центар, Културна мрежа Бијела, Креативни центар Авенир, Нова шанса у Новом, Зрак сунца, Оливиа фондација-интернатионал, Узор, Нови развој Херцег Нови и Креативна Бока. Иако се вршњачко насиље као тема налази у раду поменутих НВО, до сада није било реализованих програма који су специјализовани за превенцију и заштиту дјеце од насиља. Од посебног значаја је и сарадња са медијима који имају важну улогу у унапређењу информисаности цјелокупне јавности да на адекватан начин препозна вршњачко насиље и реагује ефикасно у складу са успостављеним процедурама. У том контексту, важно је поменути омладинску емисију која се дуги низ година емитује на програму Радија Херцег Нови: „Туда, свуда, кроз Нови“ и која може имати велики значај у информисању младих на ову тему.

3. ВИЗИЈА И МИСИЈА

ВИЗИЈА

СИГУРНО ШКОЛСКО ОКРУЖЕЊЕ

МИСИЈА

КРЕИРАЊЕ СИГУРНОГ И ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА ЗА ДЈЕЦУ И УЧЕНИКЕ У КОМЕ СЕ ЊЕГУЈЕ АТМОСФЕРА САРАДЊЕ, УВАЖАВАЊА И КОНСТРУКТИВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ У СВИМ ВАСПИТНО ОБРАЗОВНИМ УСТАНОВАМА У ОПШТИНИ ХЕРЦЕГ НОВИ

4. АНАЛИЗА СТАЊА

Почетну фазу у процесу креирања овог документа представљала је детаљна анализа стања у области превенције и борбе против вршњачког насиља у Општини Херцег Нови.

Анализа стања обухватила је квалитативно провјерене податке који су добијени у оквиру претходно спроведеног истраживања у основним и средњим школама у Црној Гори, а којим су обухваћени ученици, родитељи и наставно особље. Истраживање је фокусирано на испитивање различитих димензија вршњачког насиља у црногорским школама: учесталости појаве вршњачког насиља, најчешћих видова вршњачког насиља, механизма подршке и одговорности свих чланова заједнице. Стога су налази овог истраживања коришћени у оквиру анализе постојеће ситуације и представљали су смјернице за рад међусекторске радне групе за израду Нацрта Акционог плана за превенцију и борбу против вршњачког насиља у Општини Херцег Нови.

Поред истраживања, анализа стања је обухватила налазе, инпуте и смјернице чланова радне групе који су у конструктивној атмосфери и кроз партиципативан приступ анализирали постојеће стање и главне проблеме у области вршњачког насиља, узроке њиховог настанка, изазове са којима се могу сусрести приликом спровођења овог документа, као и потенцијална рјешења која су примјенељива у односу на идентификоване проблеме.

4.1. Налази истраживања о вршњачком насиљу у основним и средњим школама

Ово истраживање је спроведено у оквиру пројекта “Коалиција против вршњачког насиља у црногорским школама” који спроводе Удружење Родитељи, НВО Јувентас, Унија средњошколаца Црне Горе и Центар за подршку локалног и регионалног развоја (ЦеП) уз финансијску подршку Делегације Европске уније у Црној Гори. Истраживање је спроведено у 18 општина, у периоду од 1. октобра до 16. новембра 2018. године и њиме је обухваћено 75 основних и 41 средња школа у Црној Гори. Циљ истраживања је да пружи увид у перцепцију, мишљење и ставове ученика, њихових родитеља и наставног особља о појави вршњачког насиља, његовим узроцима и облицима у којима се јавља, као и изворима подршке и механизмима заштите у контексту вршњачког насиља.

За потребе истраживања припремљени су посебни упитници за ученике, родитеље и наставно особље. Истраживање међу ученицима је обухватило троетапни случајни репрезентативни стратификовани узорак ученика VI, VII и VIII разреда основних школа и ученика I, II и III разреда средњих школа у Црној Гори, креиран на основу евиденције Министарства просвјете о укупном броју ученика

2018/2019. Истраживањем су обухваћени и родитељи ученика/ца који су анкетирани (1640 испитаника), као и наставно особље посјећених основних школа (583 испитаника) и наставно особље средњих школа (291 испитаник).

У наставку су приказани кључни налази истраживања.

4.1.1. Кључни налази – учесталост појаве вршњачког насиља

На основу података добијених на репрезентативном узорку ученика/ца VI, VII и VIII разреда, њих 93.6% се осјећа сигурно у школском окружењу. Међу ученицима/цама I, II и III разреда средњих школа, њих 89.9% наводи да се осјећа сигурно.

Скоро **сваки пети ученик/ца**, како основних тако и средњих школа, наводи да му/јој се десило да доживи неки облик вршњачког насиља једном или више пута у прошлој школској години.

4.1.2. Кључни налази – најчешћи видови вршњачког насиља

Најчешћи облик вршњачког насиља међу ученицима/цама основних школа се односи на вербално насиље. Једна трећина ученика/ца је наводи да се десило да га/ју је вршњак назвао/ла ружним, погрдним именом (33.9%), вријеђао/ла га/њу (33.1%), повриједио/ла га/њу тако што је ширио/ла нетачне приче о њему/њој (32.2%), без одобрења узимао/ла његов/њен школски прибор и друге ствари (38.9%). Сваки пети ученик/ца (20.7%) наводи да му/јој се десило физичко насиље од стране вршњака.

Учесталост вербалног насиља је нешто израженија међу ученицима средњих школа, те тако 40.2% ученика/ца наводи да му/јој се десило да га је вршњак назвао ружним, погрдним надимцима; 38.7% да је било повријеђено јер је вршњак ширио нетачне приче о њему/њој; 32.9% је доживјело вријеђање; а 40.2% наводи да му/јој је вршњак без одобрења узимао/ла школски прибор и друге ствари. Физичко насиље је доживјело 18.8% ученика средњих школа.

Међу ученицима основних школа, 10.8% наводи да десило да се осјећа повријеђено, уплашено или постиђено због садржаја који је његов/њен вршњак подијелио на друштвеним мрежама. Готово сваки пети ученик/ца средње школе (18.6%) наводи да је доживјело овакву непријатност.

4.1.3. Кључни налази – механизми подршке

Објашњавајући како реагују уколико примјете да се насиље дешава, ученици основних и средњих школа међу најчешћим одговорима наводе да се удаљавају од мјеста догађаја (28.0% основаца и 27.2% средњошколаца) и да не желе да се мијешају у туђе ствари (26.3% основаца и 29.9% средњошколаца).

38.7% основаца се обраћа наставном особљу за помоћ, уколико се деси да посматра насиље над неким учеником у школи. Међу ученицима/цама средњих школа, 21.9% наводи да се за помоћ обраћа наставнику/ци.

У текућој школској години, 42.1% наставног особља основних школа наводи да му/јој се десило да се ученик/ца пожалио/ла да је жртва вршњачког насиља. 26.8% наставника/ца средњих школа наводи исто, док 20.4% родитеља наводи да се десило му/јој се дијете пожали да је жртва вршњачког насиља.

У случају вршњачког насиља у вези са својим дјететом, родитељи анкетираних ученика се најчешће за помоћ обраћају управи школе (31.0%) и наставном особљу (29.7%). Сваки пети родитељ (22.0%) наводи да не тражи помоћ у случају вршњачког насиља. У прошлој школској години 4.6% родитеља наводи да се обратило за помоћ запосленима у школи.

4.1.4. Кључни налази – одговорност свих чланова заједнице

Оцјењујући квалитет односа и комуникације са родитељима ученика, сваки четврти наставник/ца (26.4%) наводи да је дјелимично задовољан/а или није задовољан/а односом са родитељима када је ријеч о вршњачком насиљу. 17.6% наставника/ца основних школа и 22.0% родитеља наводи исто.

Једна трећина наставног особља наглашава неопходност побољшања сарадње са родитељима, као и њихово укључивање у програме за борбу и превенцију вршњачког насиља.

Међу најчешћим препрекама и тешкоћама са којима се суочавају приликом рјешавања проблема вршњачког насиља, родитељи наводе генералну незаинтересованост цјелокупног систем за овај проблем (27.2%) и лошу сарадњу са другим родитељима (26.6%). Када је у питању повјерење у различите нивое заштите, родитељи најмање вјерују другим родитељима (39.3% има повјерење). 12.0% родитеља наводи да уопште нема повјерење у Центре за социјални рад, када је ријеч о механизмима рјешавања проблема вршњачког насиља. Да је ефикасност Центара за социјални рад веома или углавном ниска, када је ријеч о механизмима рјешавања проблема вршњачког насиља, оцјењује

33.0% наставника/ца основних школа и 38.2% наставника/ца средњих школа. Ниске оцјене наставно особље даје и родитељима, посебно када је ријеч о појави вршњачког насиља у средњим школама (8.6% наставника/ца у основним школама и 21.1% наставника/ца у средњим школама). У едукативно-савјетодавном раду поводом вршњачког насиља није учествовало 91.1% родитеља, док спремност за узимањем учешћа у таквој обуци изражава свега 36.7% родитеља.

4.2. Налази чланова радне групе

Као што је претходно наведено, анализа стања је обухватила и анализу постојеће ситуације на пољу превенције и борбе против вршњачког насиља од стране чланова радне групе за израду Нацрта акционог плана за превенцију и борбу против вршњачког насиља у Општини Херцег Нови.

Чланови радне групе су на почетку процеса приступили сагледавању тренутног стања и идентификацији главних проблема, анализирајући и подузроке главних проблема, као и могућа рјешења која су примјенива у односу на идентификоване проблеме. Током анализе проблема идентификовано је више проблемских области које захтијевају координисан одговор и дефинисање будућих праваца дјеловања свих актера: недовољна ангажованост постојећих ресурса на превенцији насиља, низак степен информисаности дјете, родитеља и осталих актера о препознавању вршњачког насиља и реговању у случајевима насиља, недовољна сарадња свих кључних носилаца превенције вршњачког насиља и дјеловања у случајевима појаве вршњачког насиља и неефикасна подршка и заштита жртава вршњачког насиља и починиоцима насиља.

Недовољна ангажованост постојећих ресурса на превенцији насиља, односно недовољан рад на превенцији вршњачког насиља препознат је као прва проблемска област која захтијева дјеловање. Истакнуто је да васпитни рад са дјецом није само улога ПП служби, већ и наставног особља, те да је у том погледу потребно додатно јачати капацитете наставног особља. Сваки наставник/ца требало би да буде ангажован у васпитни рад и превентивне активности кроз свој свакодневни рад. У том смислу треба обратити пажњу на програме који не таргетирају директно проблем вршњачког насиља, већ се тичу развијања ставова и вриједности дјете и ученика. Као позитиван примјер програма за рад са ученицима у основним и средњим школама препознат је програм Завода за школство и УНИЦЕФ-а „Моје вриједности и врлине”, намијењен јачању социјалних и емоционалних компетенција ученика и васпитне улоге школе. Такође, неопходно је поменути и пројекат Савјета Европе и Европске уније „Подстицање демократске културе у школама“ који се примјенивао у средњим школама, а чији је циљ промоција и примјена демократских компетенција (компетенција подразумева спој знања, вјестина, ставова и вриједности). Изузетно је важно поменути програм Школа без насиља, као и приручник „Школа без насиља - ка сигурном и подстицајном окружењу за дјецу“,

који су издали Министарство просвјете Црне Горе и УНИЦЕФ, гдје је програм превенције насиља међу дјецом у школи, веома детаљно представљен, кроз појашњења и инструкције за рад са дјецом, наставним особљем и родитељима. Као узрок недовољног рада на превенцији насиља препознат је недостатак стручног кадра у школама (психолога, педагога). Стручни сарадници у школама имају широк спектар послова, а норма је један сарадник на 1000 ученика. Уз сву ту оптерећеност обимом и сложеностју посла, они су међу наставним особљем и најмање вредновани.

Анализирајући узроке недовољног ангажовања постојећих ресурса на превенцији насиља истакнуто је да не постоји ефикасни механизми праћења и оцјењивања квалитета васпитног рада стручног и наставног кадра и спроведених активности на пољу превенције вршњачког насиља, па самим тим изостаје и награђивање оних који остварују добре резултате. Са друге стране, као узрок недовољног рада на превенцији насиља истакнута је и преоптерећеност наставног особља великим бројем обавеза. Такође, истакнуто је да су радионице са дјецом прави пут за смањење вршњачког насиља и да би најбољи метод био вршњачка едукација и формирање вршњачких тимова.

Низак степен информисаности дјече, родитеља и осталих актера о препознавању вршњачког насиља и реаговању у случајевима насиља је друга проблемска област коју су идентификовали чланови радне групе. Истакнуто је да се први знаци вршњачког насиља (код починиоца и жртва) најчешће игноришу, приписују дјечијој игри и реакција услиједи кад је већ прекасно. Због тога је потребно радити на едукацији ученика, родитеља, наставника и осталих актера о препознавању најранијих симптома вршњачког насиља, повучености, агресије, потиштености, итд. Дјеца најчешће немају свијест о томе шта је насиље и дјелују по наученим обрасцима понашања. Такође је указано на феномен научене беспомоћности. *Научена беспомоћност је феномен која базично објашњава и емпиријски доказује когнитивна психологија, прецизније психологија учења. У изворном облику представља ситуацију у којој појединац, суочен са чињеницом да шта год чини и предузима одређене догађаје и њихове исходе никако не може контролисати, одустаје од борбе, мири се са ситуацијом и не дјелује. Она увлачи појединце (а феномен се може посматрати и на глобалном нивоу) у стање предавања са свјештајем да су немоћни да било шта промијене и да ништа више не зависи од њих. Ако покушамо овај феномен примјенивши на област којом се бавимо, онда га можемо анализирати из два угла. Први угао гледања јесте описани доживљај немоћи код дјече која су изложена насиљу или су свјedoци истио, док из другог угла посматрамо зајослене који су у свакодневном раду са њима и на којима лежи бреме те одговорности. Наиме, суочени са професионалном борбом на више фронтова, са опшерећењем да испуње многа очекивања, уз недовољан друштвени контекст гдје је агресивни дискурс постао свакодневница, уз експанзију проблема на овом пољу који се тошво усложњавају теометријском пројекцијом и са преходно описаним неадекватним искуствима током дужег времена, често су у прилици да се по наученом обрасцу осјећају и дјелују управо тако; беспомоћно и постају пасивни. Зато бисмо овај феномен моли посматрати као један од узрока нерадовања, недовољног радовања или одустајања од напора да се*

даље дјелује било у појединачним или континуираним ситуацијама насиља међу дјецом које то свакако захтијевају. Стога, као једна од потреба намеће се и подршка зајосленима, а једино они оснажени за свјесно конструктивно дјеловање могу пружити даље адекватну, увремену и континуирану подршку дјеци. У домену моћних рјешења првенствено би требало оснаживати већ постојеће тимове унутар васпитно-образовних установа, омогућити њихово међусобно повезивање и подршку, даље институционално умрежавање, адекватан простор информација (што је већ у документу наведено кроз стразешке циљеве). Свакако константно постоји јасна потреба евалуационе кадрове јачања служби унутар свих релевантних институција како би се могло дјеловати на дуже стазе, јер не смије се заборавити да је проблем настајао као дуодигни процес и његово рјешавање захтијева исти карактер. Током анализе ове проблемске области, чланови радне групе су дискутовали и о улози правила понашања постављених у школама и о томе да ли ова активност има утицаја на информисаност за препознавање насиља и понашање ученика у случајевима насиља. Досадашња пракса показује да правила понашања нијесу много допринијела у борби против вршњачког насиља, али да се ситуација може промијенити уколико се дефинисању правила и њиховој дистрибуцији и видљивости приступи на други начин. Истакнуто је да је у складу са Уједињеном школама „Подјела одговорности и постојање у циљу превенције и у случајевима појаве насиља“, које су креирали Министарство просвјете Црне Горе и УНИЦЕФ, потребно на почетку сваке школске године ревидирати правила понашања која се доносе на нивоу одјељењских заједница и разреда. У циљу превазилажења овог проблема предложено је спровођење кампање која би тежила едукацији свих актера, као и организовање различитих програма, радионица итд. Осим са дјецом и ученицима, потребно је радити и на едукацији наставника и родитеља. У том смислу, од великог значаја је публикација “Брошура за родитеље” која садржи детаљан програм превенције вршњачког злостављања и коју су припремили Министарство просвјете Црне Горе и УНИЦЕФ.

Недовољна сарадња свих кључних носилаца превенције вршњачког насиља и дјеловања у случајевима појаве вршњачког насиља је трећа проблемска област која је идентификована у току анализе проблема. Као узроци недовољне сарадње наводе се недовољна умреженост наведених актера и недовољна размјена информација како на пољу превентивних активности, тако и на пољу мјера интервенције у случајевима насиља. У контексту сарадње васпитно образовних установа и органа локалне управе истакнуто је да је организован састанак са свим директорима васпитно-образовних установа на којем је тема била и иницијатива Секретаријата за културу и образовање за сачињавање регистра даровитих ученика Општине Херцег Нови. Међутим, у пракси се као проблем наводи непостојање ефикасног механизма за идентификацију талентованих ученика и тај процес се најчешће своди на оне ученике који су добили награде на такмичењима. Такође, ученици истичу да промоција талентованих ученика може да постигне супротни ефекат, односно да буде повод за друге ученике да исмијавају талентоване и награђене ученике. Када је у питању сарадња васпитно образовних устано-

ва и медија раније је покренута иницијатива од стране Министарства просвјете да свака школа треба сваке седмице да промовише примјер неког успјешног ученика/це, али нажалост ова иницијатива није заживјела у пракси. У погледу унапређење сарадње међу кључним актерима, истакнуто је да би Општина Херцег Нови требало да финансира пројекте и програме невладиних организација које се баве сузбијањем вршњачког насиља, који до сада нису реализовани на подручју општине, а за које се средства могу обезбиједити из буџетских средстава намијењених за додјелу средстава НВО. Као могућа рјешења за јачање сарадње свих актера предложено је спровођење кампања које ће ујединити све актере у превенцији и сузбијању вршњачког насиља, спровођење заједничких истраживања о степену насиља међу школама и награђивање школа у којима је идентификован најмањи степен насиља, коришћење простора и програма будућег Омладинског клуба чије је формирање предвиђено и Акционим планом за имплементацију Стратегије за младе Општине Херцег Нови за 2019-2022. годину итд.

Неефикасна подршка и заштита жртва вршњачког насиља и починиоцима насиља је четврта проблемска област која је идентификована у оквиру анализе стања. Чланови/це радне групе који долазе из основних и средњих школа навели су да су главни облици насиља задиркивање, исмијавање, вријеђање, као и да су васпитне мјере неадекватне и немају ефекта. Ученици/це у школи најчешће не реагују када виде да се насиље догађа и истичу да је главни разлог томе страх да и они не постану жртве и да су одгојени и васпитани тако да се држе по страни и не мијешају у туђе проблеме. Проблем се темељитије одрађује ако је у питању насиље – поред појединачних разговора са ученицима уз присуство одјељенске старјешине, позивају се родитељи и воде заједнички разговори, спроводи поступак реституције. Најуобичајенија васпитна мјера је укор, који не само да није ефикасан, већ се дјеца најчешће хвале њиме. Васпитне мјере се примјењују тек када се деси физичко насиље или када се уништава школска имовина. Чланови групе су сагласни да подршку треба пружити како дјетету које трпи насиље, тако и оном које је починилац насиља и усмјеравати их на терапеутски рад. Истакнуто је да се искључењем ученика које је починилац насиља проблем не ријешава. Такође, рад са родитељима дјете жртва насиља и починиоца насиља није довољно развијен због недовољних капацитета васпитно-образовних установа са једне стране, као и због недовољне освијешћености и ангажовања родитеља. Везано за тему коме се дјеца обраћају и које све процедуре у школама постоје, истакнуто је да се Упутство школама „Подјела одговорности и поступање у циљу превенције и у случајевима појаве насиља“ не може спровести на начин на који је то дефинисано. Кутије повјерења се такође нијесу показале као ефикасан механизам за пријављивање случајева вршњачког насиља школама. Један од узрока неефикасног система заштите жртва насиља и починиоца насиља је и недовољан број стручног кадра у Центру за социјални рад у оквиру којег постоји једна стручна стручна служба за дјецу, младе, одрасле и стара лица у којој раде 4 особе, као и недовољан број стручног кадра у Дому здравља.

СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ

Стратешки циљ 1. Унапређење ангажованости постојећих ресурса у васпитно-образовним установама на превенцији насиља и стварању безбидног и подстицајног окружења

Оперативни циљеви:

- 1.1. Јачање капацитета запослених у васпитно-образовним установама за превенцију вршњачког насиља
- 1.2. Унаприједити знања и вјештине запослених у васпитно образовним установама за ненасилно рјешавање конфликта и асертивну комуникацију, са циљем да они буду узор (роле модели)
- 1.3. Успоставити ефикасне механизме за мониторинг и евалуацију квалитета васпитног рада стручног и наставног кадра и активности на пољу превенције вршњачког насиља

Стратешки циљ 2. Унапређење информисаности и повећање осјетљивости дјете, родитеља, наставника и осталих актера за препознавање вршњачког насиља и реаговања у случајевима насиља

Оперативни циљеви:

- 2.1. Подршка развоју и спровођењу иновативних програма и пројеката на тему сензибилисања дјете, ученика, родитеља и запослених у васпитно-образовним установама за препознавање вршњачког насиља и правовремено реаговање
- 2.2. Унаприједити подршку родитељима од стране ПП службе школе, стручних тимова, НВО, ЦСР, Савјета родитеља, Дома здравља
- 2.3. Повећати видљивост правила понашања и процедура у случајевима појаве вршњачког насиља

Стратешки циљ 3. Јачање сарадње свих кључних носилаца превенције вршњачког насиља и дјеловања у случајевима појаве вршњачког насиља

Оперативни циљеви:

- 3.1. Умрежавање свих васпитно-образовних установа, органа локалне управе, Центра за социјални рад, Дома здравља, Центра безбидности и цивилног сектора на територији Општине Херцег Нови
- 3.2. Унаприједити сарадњу васпитно-образовних установа и медија у циљу промовисања примјера добре праксе
- 3.3. Јачати сарадњу општине и невладиних организација које се баве превенцијом и сузбијањем вршњачког насиља

Стратешки циљ 4. Обезбиједити правовремену и адекватну подршку и заштиту жртвама вршњачког насиља и починиоцима насиља

Оперативни циљеви:

- 4.1. Спровођење поступака и процедура реаговања у ситуацијама насиља
- 4.2. Унаприједити савјетодавни рад са жртвама вршњачког насиља и починиоцима насиља
- 4.3. Ублажавање и отклањање последица насиља и ресоцијализација дјетета/ученика у заједницу вршњака и живот установе
- 4.4. Праћење и евидентирање врста и учесталости насиља и процењивање ефикасности програма заштите

АКЦИОНИ ПЛАН

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1. Унапређење ангажованости постојећих ресурса у васпитно-образовним установама на превенцији насиља и стварању безбједног и подстицајног окружења					
Оперативни циљ 1.1. Јачање капацитета запослених у васпитно-образовним установама за превенцију вршњачког насиља					
Активности које утичу на реализацију оперативног циља 1.1	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
Израда програма заштите ученика од вршњачког насиља и дискриминације	Израђен програм заштите ученика од вршњачког насиља и дискриминације у свим школама	Школски тим за заштиту ученика од насиља и дискриминације	I квартал 2020. године	Нису потребна средства	
1.1.2. Представити програм на стручним органима и састанку са техничким особљем и истаћи значај превенције	Организовани састанци стручних органа у свим школама Организовани састанци са техничким особљем у свим школама	Школски тим за заштиту ученика од насиља и дискриминације	II квартал 2020. године	Нису потребна средства	

1.1.3. Обезбиједити и дистрибуирати едукативни материјал за наставнике	Број дистрибуираног едукативног материјала за наставнике	Управа школе у сарадњи са НВО Јувентас	I квартал 2020. године	Нису потребна средства	
1.1.4. Подићи ниво безбједности у школама – побољшати дежурства, оградити школска дворишта, обезбиједити видео надзор	Број школа са редовним дежурствима Број школа са уређеним и ограђеним школским двориштем. Број школа које имају обезбијеђени видео надзор	Управа школе у сарадњи Министарством просвјете (МП)	Континуирано	3000 еура	Редовна буџетска средства школа, Општине, Министарства просвјете, МУП-а, донације привредника
Оперативни циљ 1.2. Унаприједити знања и вјештине запослених у васпитно-образовним установама за ненасилно рјешавање конфликта и асертивну комуникацију, са циљем да они буду узорни (роле модели)					
Активности које утиче на реализацију оперативног циља 1.2.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
Организовати обуке за тренере и наставнике на тему ненасилно рјешавање конфликта и асертивна комуникација	Број организованих обука Број тренера и наставника који су просли обуку	Школа у сарадњи са Заводом за школство (ЗЗШ), Центром за стручно образовање (ЦСО), Општином, НВО	II квартал 2020. године	1200 еура	Редовна буџетска средства општине
1.2.2. Обука осталих наставника од стране тренера и наставника који су прошли претходну обуку	Број организованих обука Број обучених наставника	Обучени тренери и наставници у школама	III и IV квартал 2020. године	Нису потребна средства	

Оперативни циљ 1.3. Успоставити ефикасне механизме за мониторинг и евалуацију квалитета васпитног рада стручног и наставног кадра и активности на пољу превенције вршњачког насиља

Активности које утичу на реализацију оперативног циља 1.3	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
1.3.1. Израда и дистрибуција упитника за ученике, наставнике и родитеље о квалитету васпитног рада и превентивним активностима на пољу вршњачког насиља	Број анкетираних ученика, наставника и родитеља	Стручни тим школе за превенцију насиља (ПН)	IV квартал 2020. и 2021. године	Нису потребна средства	
1.3.2. Израда периодичних, полугодишњих извјештаја о реализованим активностима на превенцији вршњачког насиља	Број поднијетих извјештаја школама, Општини ХН	Тим за интерну евалуацију при школама	Континуирано	Нису потребна средства	

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2. Унапређење информисаности и повећање осјетљивости дјете, родитеља, наставника и осталих актера за препознавање вршњачког насиља и реаговања у случајевима насиља

Оперативни циљ 2.1. Подршка развоју и спровођењу иновативних програма и пројеката на тему сензибилисања дјете, ученика, родитеља и запослених у образовно васпитним установама за препознавање вршњачког насиља и правовремено реаговање

Активности које утичу на реализацију оперативног циља 2.1.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања

2.1.1. Креирање, штампа и истицање едукативног материјала- плаката	Број креираног, одштампаног и истакнутог едукативног материјала	Волонтерски клубови-секције Ученички парламент	I квартал 2020. године	300 еура	Редовна буџетска средства школа
2.1.2.Организовати разноврсне (међушколске) програме за дјецу/ученике у склопу ваннаставних активности (спортске, умјетничке - прослава „Дана ружичастих мајица“, позоришне представе итд, забавне) у школама и локалној заједници (на Дјечјем карневалу и сл)	Број организованих програма за дјецу/ученике у школама и локалној заједници Број дјеце/ученика која су учествовала у реализацији програма	Управе школа у сарадњи са Општином Херцег Нови и НВО	Континуирано	200 еура по школи домаћину програма	Редовна буџетска средства школа, општине, Мин. просвјете, Мин. спорта, пројекти и програми НВО, донаторска средства
2.1.3. Формирање и обучавање тимова за вршњачку едукацију у школама	Број формираних и обучених тимова за вршњачку едукацију у школама	Школе у сарадњи са НВО	Континуирано	Нису потребна средства	Редовна буџетска средства школа Пројекти и програми НВО
2.1.4.Организовање тематских радионица – прихватање различитости, ненасилна комуникација, итд.	Број организованих радионица у школама Број ученика који су похађали радионице на ове теме	Школе НВО	Континуирано	Нису потребна средства 600 еура	Редовна буџетска средства школа Пројекти и програми НВО

2.1.5. Организовање информативно едукативне кампање за сензибилисање дјеце, родитеља, наставника да допринесу смањењу вршњачког насиља	Број активности у току кампање	НВО у сарадњи са медијима	II квартал 2020.	2000 еура	Пројекти и програми НВО Донатор-ска средства
Оперативни циљ 2.2 Унаприједити подршку родитељима од стране ПП службе школе, стручних тимова, НВО, ЦСР, Савјета родитеља, Дома здравља					
Активности које утичу на реализацију оперативног циља 2.2.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
2.2.1. Припремити и дистрибуирати едукативни материјал за родитеље - флајере и дистрибуирати постојеће онлине едукативне материјале (Брошуру за родитеље и сл)	Број креираног и дистрибуираног едукативног материјала - флајера родитељима	Локална самоуправа у сарадњи са НВО (Јувентас)	I квартал 2020. и 2021.	(штампа) 300 еура	Редовна буџетска средства општине
2.2.2. Организовати тематске родитељске састанке и трибине за родитеље	Број организованих тематских родитељских састанака и трибина за родитеље Број родитеља који су присуствовали тематским родитељским састанцима и трибинама	Школе (Одјељенске старјешине и стручне службе)	Континурано	Нису потребна средства	

Оперативни циљ 2.3. Повећати видљивост правила понашања и процедура у случајевима појаве вршњачког насиља

Активности које утичу на реализацију оперативног циља 2.3.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
Дефинисати и редовно спроводити процедуру доношења правила понашања у школама	Дефинисана правила понашања на почетку сваке школске године	Школе (одјељенске старјешине и стручне службе)	Од почетка нове школске године 2020/2021.	Нису потребна средства	
2.3.2. Истаћи школска правила у најфреквентнијем простору школа	Постављена правила понашања у холловима школа, свим учионицама, на сајту итд. Истакнута порука у холловима школа „Ово је мјесто нулте толеранције на насиље“	Школе (наставници и ученици)	III квартал 2020. и 2021.	100 еура	Редовна буџетска средства школа

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3. Јачање сарадње свих кључних носилаца превенције насиља и дјеловања у случајевима појаве вршњачког насиља

Оперативни циљ 3.1. Умрежавање свих васпитно-образовних установа, органа локалне управе, Центра за социјални рад, Дома здравља, Центра безбједности и цивилног сектора на територији Општине Херцег Нови

Активности које утичу на реализацију оперативног циља 3.1.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања

3.1.1. Одржавање периодичних састанака кључних актера за превенцију и борбу против вршњачког насиља	<p>Број одржаних састанака кључних актера за превенцију и борбу против вршњачког насиља</p> <p>Број представника кључних актера који су присуствовали састанцима</p>	Локална управа	Континуирано	Нису потребна средства	
3.1.2. Организовање периодичних састанака ученичких парламената основних и средње школе	<p>Број организованих састанака ученичких парламената основне и средње школе (минимум један на почетку школске године)</p> <p>Број представника ученичких парламената који су присуствовали састанцима</p>	Ученички парламенти	Континуирано	Нису потребна средства	
3.1.3. Организовање заједничких састанака ППС свих ВОУ	<p>Број организованих састанака</p> <p>Број представника ППС који су присуствовали састанцима</p>	ВОУ	Континуирано	Нису потребна средства	
3.1.4. Отворити заједнички и редовно ажурирати Dropbox фолдер који ће садржати ресурсе везане за тематику вршњачког насиља	Креиран дропбокс фолдер	ИЦТ, Иван Горан Ковачић	I квартал 2020.	Нису потребна средства	

Оперативни циљ 3.2 Унаприједити сарадњу васпитно образовних установа и медија у циљу промовисања примјера добре праксе

Активности које утичу на реализацију оперативног циља 3.2.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
3.2.1. Информисати локалне медије о реализованим превентивним активностима у области вршњачког насиља у школама	Број објављених саопштења у медијима Број емитованих прилога о превентивним активностима у области вршњачког насиља у школама	Школе, локална самоуправа, медији	Континуирано	Нису потребна средства	
3.2.2. Локална заједница оглашава путем медија разноврсне активности (спортске, културно-забавне...) у којима учествују дјеца и млади	Број огласа у медијима	Локална самоуправа, медији	Континуирано	Нису потребна	
3.2.3. Редовно извјештавање о програмима превенције насиља у омладинској емисији „Туда, свуда, кроз Нови“, на радију Херцег Нови	Број радијских прилога, и анкета са младима	Школе Радио Херцег Нови	Континуирано	Нису потребна	

3.2.4. Израда нон-профит цинглова који би се емитовали у емисији „Туда, свуда, кроз Нови“ са поруком толеранције и ненасиља	Број емитованих дзинглова	НВО Радио Херцег Нови	Континуирано	Нису потребна	
3.2.5. Израда додатка школских листова на тему вршњачког насиља	Број објављених додатка на тему вршњачког насиља	Школе	Континуирано	Нису потребна	
Оперативни циљ 3.3 Унаприједити сарадњу општине и невладиних организација које се баве превенцијом и борбом вршњачког насиља					
Активности које утичу на реализацију оперативног циља 3.3.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
3.3.1. Подржати развој програма и пројеката невладиних на тему превенције и борбе против вршњачког насиља	Број подржаних пројеката и програма на општинском конкурс Број обухваћене дјеце, младих и родитеља овим програмима и пројектима	Општина Херцег Нови	I квартал 2020. и 2021. године	2000 еура	Редовна буџетска средства општине
3.3.2. Континуиран рад на аплицирању за пројекте који би се тицали вршњачког насиља	Број поднијетих пројеката који се тичу вршњачког насиља на актуелне конкурсе	НВО	Континуирано	Нису потребна	

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 4. Обезбиједити правовремену и адекватну подршку и заштиту жртвама вршњачког насиља и починиоцима насиља

Оперативни циљ 4.1. Спровођење поступака и процедура реаговања у ситуацијама насиља

Активности које утичу на реализацију оперативног циља 4.1.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
4.1.1. Спроводити адекватно предвиђене интервентне активности	Број случајева у којима је пружена адекватна подршка жртвама и починиоцима насиља	Школе, ЦСР, ДЗ, Центар безбједност,, правосудни органи	Континуирано	Нису потребна средства	

Оперативни циљ 4.2 Унаприједити савјетодавни рад са жртвама вршњачког насиља и починиоцима насиља

Активности које утичу на реализацију оперативног циља 4.2.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
4.2.1. Одржавање информативних састанака са представницима Дома здравља	Одржана 2 састанка са представницима Дома здравља	Општина, Јувентас и Дом здравља	II квартал 2020. и 2021. године	Нису потребна средства	
4.2.2. Припремити План подршке који укључује психосоцијалну и психотерапеутску подршку и мјере образовно-васпитног постигнућа (допунски рад, индивидуални рад и сл)	Креиран План подршке	Школе, ЦСР, Дом здравља	IV квартал 2020. године	Нису потребна средства	

4.2.3. Савјетодавно едукативни рад са родитељима	Број родитеља који је прошао кроз различите обуке Број родитеља који је користио услуге савјетовања	ВОУ, ЦСР, Дом здравља	Континуирано	Нису потребна средства	
Оперативни циљ 4.3. Ублажавање и отклањање последица насиља и ресоцијализација дјетета/ученика у заједницу вршњака и живот установе					
Активности које утичу на реализацију оперативног циља 4.3.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
4.3.1. Подршка и савјетодавно рад са жртвама насиља и починиоцима насиља- континуирана ресоцијализација	Број дјеце која учествују у процесу ресоцијализације Број савјетодавних услуга жртвама и починиоцима насиља	ВОУ ППС ЦСР ЦБ ДЗ	Континуирано	Нису потребна средства	
Оперативни циљ 4.4. Праћење и евидентирање врста и учесталости насиља и процењивање ефикасности програма заштите					
Активности које утичу на реализацију оперативног циља 4.4.	Индикатори-показатељи успјеха	Носиоци активности	Рок	Планирана средства	Извор финансирања
4.4.1. Организовање редовних састанака за праћење свих појава насиља у школама	Број организованих састанака	Школски тим за превенцију вршњачког насиља у ВОУ	Континуирано	Нису потребна средства	

ФИНАНСИРАЊЕ, СПРОВОЂЕЊЕ И ПРАЋЕЊЕ АКЦИОНОГ ПЛАНА

Финансирање

На основу планираних активности које треба предузети у следећем периоду, предвиђено је да се буџетом општине одређује одређени износ од укупног годишњег буџета Општине, за финансирање дијела активности које су предвиђене Локалним акционим планом за превенцију и борбу против вршњачког насиља Општине Херцег Нови за период 2020-2022.

Осим средстава из буџета Општине, реализација планираних активности ће се финансирати и кроз буџет школа, као и кроз расположива средства међународних и домаћих донација која су доступна невладиним организацијама. Неопходно је истаћи да највећи број планираних активности не изискује планирање додатних средстава, већ су средства за њихову реализацију обезбијеђена у оквиру редовних буџетских средстава школа, Центра за социјални рад, Дома здравља итд.

Спровођење

За спровођење Локалног акционог плана за превенцију и борбу против вршњачког насиља Општине Херцег Нови за период 2020-2022, биће одговоран тим именован од стране председника општине.

Мониторинг и евалуација

Систем мониторинга (праћења) и евалуације обухвата све фазе и нивое спровођења Локалног акционог плана за превенцију и борбу против вршњачког насиља Општине Херцег Нови за период 2020-2022. и треба да обезбиједи информације о напретку и спровођењу дефинисаних активности, као и процјену успјешности планираних циљева. Основ за мониторинг и евалуацију је сам Акциони план. За спровођење мониторинга и евалуације, биће задужен претходно наведени међусекторски тим који ће бити формиран након усвајања Акционог плана. Тим ће пратити и подстицати имплементацију истог о чему ће обавјештавати јавност, али и припремити годишњи извјештај који ће поднијети Секретаријату за културу и образовање Општине Херцег Новог ради предузимања даљих процесних радњи на усвајању истог у локалном парламенту. У том циљу биће организовани редовни сасстанци чланова тима. Секретаријат за културу и образовање ће обезбиједити подршку у раду тима, кроз обављање стручних и административних послова, као и кроз прикупљање података о реализацији активности предвиђених Акционим планом.

**Радна група за израду Локалног акционог плана
за борбу против вршњачког насиља Општине Херцег Нови за период 2020. до 2022. године.**

Ред. бр.	Име и презиме	Организација / институција
1.	Ана Замбелић Пиштало	Секретарка Секретаријата за културу и образовање
2.	Јадранка Орландић	Самостална савјетница I за образовање, омладинску политику и сарадњу са НВО
3.	Весна Бојић Црногорчевић	Педагошкиња ЈУ Центар за социјални рад Херцег Нови
4.	Дејан Бијелић	Новинар ЈРДС Радио телевизија Херцег Нови
5.	Злата Црногорчевић	Професорица ЈУ ОШ „Орјенски батаљон“ Бијела
6.	Ивана Симовић	Ученица ЈУ ОШ „Орјенски батаљон“ Бијела
7.	Александра Марић	Представница НВО „Креативна Бока (КБ)“ омладинска радница
8.	Санела Јосиповић	Психолошкиња ЈУ Дјечји дом „Младост“ Бијела
9.	Гордана Мићуновић	Педагошкиња ЈУ ОШ „Милан Вуковић“ Херцег Нови
10.	Андреј Воучко	Ученик ЈУ ОШ „Милан Вуковић“ Херцег Нови
11.	Александра Контић	Специјална педагошкиња ЈУ ОШ „Илија Кишић“ Зеленика
12.	Хелена Михајловић	Ученица ЈУ ОШ „Илија Кишић“ Зеленика
13.	Татјана Релић	Психолошкиња ЈУ СМШ „Иван Горан Ковачић“ Херцег Нови
14.	Тара Томановић	Ученица ЈУ СМШ „Иван Горан Ковачић“ Херцег Нови